

In dit nummer:

- 3 De interessante en de niet-interessante hulpvraag
H. de Jong
- 4 Stille tijd
A. v.d. Dussen
- 6 Ter gedachtenis aan
Roel Brands, dienaar des Woords
J. Bouma
- 7 Is dat van dat nieuwe geloof?
H. Algra
- 9 Christus en de schepping (2)
B. Wielenga
- 11 „Willow Creek als inspiratiebron voor eigen zendingsopdracht”
Roel Braam
- 12 De kleine oekumene (2)
H. de Jong
- 14 De wereld van Oliver Sacks
H. Algra
- 16 Het einde van het hiernamaals?
Johan Klein

Opbouw

Tot opbouw van het gereformeerde leven

Eunice

Als ik haar vraag of ze thee wil, moet ze heel hard lachen en ze maakt een afwerend gebaar met de handen. In de drie uur dat ze door ons huis raast, eet ze niets en drinkt ze niets. Ze zegt weinig en als ze denkt dat ik haar niet hoor, zingt ze Afrikaanse liedjes. Ik blijf het proberen met die thee.

Efficiëntie

In zijn studie 'De gemobiliseerde samenleving' constateert de Brusselse socioloog Mark Elchardus dat er een nieuwe tweedeling dreigt in onze samenleving. De kloof tussen snellen en tragen. En dan hebben we het niet over werktempo, maar over levensstijl. Elchardus: „Er is een groep mensen

ranciers dat ze 'just in time' leveren: op het moment en in de hoeveelheid die de afnemer wenst. Op die manier leggen grote bedrijven hun voorraadrisico bij hun kleine toeleveranciers. Zo gaat het ook met onze Eunice. Want als het ons ooit een beetje tegenzit, is zij de eerste die eruit vliegt. Dat is fundamenteel onrechtvaardig, hoewel ik geen idee heb hoe het anders zou moeten. Ik zou willen dat daar meer over in de Bijbel stond. Wat zou God vinden van mijn levensstijl, mijn drukte, mijn portable en mijn onvolprezen schoonmaakhulp? Het enige dat ik er nu aan overhoud is een alleszins dragelijk (en altijd voorbijgaand) schuldgevoel.

Even schuldig

Ze is gewicht. Eunice zit op de keukenstoel en nipt van haar thee. Ze kijkt onrustig rond; ik weet zeker dat ze aan haar bustijden denkt. Ik zeg dat ze best wat minder mag doen. Ze lacht ongemakkelijk. Om haar gerust te stellen zeg ik dat ik dankzij haar nu ook even achter de computer vandaan mag. Ze kijkt me niet begrijpend aan. Laat maar, zeg ik. Heb je nog familie in Ghana? Dat heeft ze. Zonder een spoor van emotie vertelt ze over haar twee kinderen, waarvan er één is overleden. Haar dochter woont bij haar moeder in Ghana. Al jaren niet gezien. Haar man werkt in een vrieshuis. Hij heeft een oude auto gekocht omdat hij om vijf uur moet beginnen en dan rijden er nog geen bussen. Zelf werkte ze ook in een fabriek, totdat de dokter zei dat ze geen zwaar werk meer mag doen. Is schoonmaken dan niet te zwaar, vraag ik bezorgd. Ze lacht hard en staat op. Nee, natuurlijk niet. Schoonmaken is goed werk. Eunice verdwijnt in de badkamer. Ik zet de kopjes in de afwasmachine en voel me blank en efficiënt en even schuldig.

Benne Holwerda, Doorn

E

Ike maandagochtend komt ze buiten adem binnen.

Vanaf de bus is ze komen rennen. Als ze dat niet doet,

krijgt ze haar drie uur niet op tijd vol en mist ze om half één de bus terug. „How are you?”, vraagt ze terwijl ze de stofzuiger naar boven begint te sjouwen. Ik aarzel of ik haar zal helpen, maar draai me om en loop naar de werkkamer.

Ik heb een snelle computer en ga binnenkort op Internet. Sinds kort heb ik zelfs een mobiele telefoon. We hebben twee auto's, weliswaar geen grote en die van mijn vrouw is van de zaak, maar toch – we hoeven nooit te rennen voor de bus. En we hebben dus Eunice. Ze komt uit Ghana, woont al vijf jaar met haar man op een veel te dure flat in Nederland en ze maakt schoon. Vijf dagen en tien adressen per week. Wij zitten op de maandagochtend. In fel contrast met haar huidskleur en de fiscale status van haar bijverdiensten is ze onze witte tornado. Ons huis is nog nooit zo schoon geweest.

Ik zou willen dat daar meer over in de Bijbel stond

die, om hun opvatting van het goede leven te realiseren, een sneller ritme ontwikkelen. Zij bewegen zich letterlijk sneller dan anderen, voeren sneller een gesprek. Zij willen sneller bediend worden in winkels en ze verdragen moeilijk dat andere mensen wat trager zijn.”

Efficiëntie is het nieuwe statussymbool, met name voor hoog opgeleide tweeverdieners. Werk en vrije tijd, alles efficiënt. En daar tegenover staan de schoonmakers, de klusjesmannen en de oppasmoeders, die zich volledig schikken naar de grillen van het snelle volksdeel. Het 'vermarkten' van huishoudelijke arbeid en zorgtaken heet dat in paars jargon. En het fabeltje is dat iedereen daar beter van wordt.

Het is net als in het bedrijfsleven. Grote bedrijven willen af van hun dure voorraden en eisen van hun toeleve-

Veertiendaagse uitgave van de
gereformeerde persvereniging opbouw

Redactie

Drs. H. Algra
Ds. J. Bouma
A. Hartkamp
Drs. P.J. van Kampen
J.J. Lakerveld
Ds. J.M. Mudde
Ds. K. Muller
Ds. W. Smouter
J. Westerkamp-Stegeman

Adres van de redactie

Ds. K. Muller,
Oude Veenscheiding 15,
8446 LC Heerenveen.
Telefoon: 0513-620476
Telefax: 0513-627036.

Alle kopij dient uiterlijk dinsdags, in de week voorafgaande aan de week waarin Opbouw zal verschijnen, bij de redactie binnen te zijn.

Kerknieuws/Onder andere(n)

A. Hartkamp,
Groenord 92,
2401 AG Alphen aan den Rijn.
Telef./telefax 0172-445872.

Abonnementen en ledenadministratie

M. van Veelen-Vreugdenhil
Administratie Opbouw
Hunze 16
2911 EH Nieuwerkerk aan den IJssel
Tel. 0180-320205.
Gironummer 404945 t.n.v.
Geref. Persvereniging Opbouw.

Lidmaatschap Persvereniging

Aanmelding door overschrijving van min.
f 25,- contributie op bovenstaand
gironummer.

Abonnementen

Het aanvragen of opzeggen van
abonnementen uitsluitend bij de
administratie. Abonnementen kunnen ieder
moment ingaan, doch slechts per 31
december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot
15 november.

Abonnementenprijs

Bij vooruitbetaling te voldoen.
f 68,- per jaar of f 38,- per half jaar.
Voor studenten f 34,- per jaar.
Buitenland f 112,- per jaar of f 124,- per
luchtpost. Chequekosten buitenland: f 15,-.

Advertenties

Tarief: 68 ct. per mm. bij 45 mm. breed
(excl. 17,5% BTW).
Advertenties inzenden tot woensdag 8.30
uur, anderhalve week vóór
verschijningsdatum. Familieberichten
uiterlijk vrijdagmorgen, in de week voor
verschijning. Advertenties en
familieberichten rechtstreeks naar Nedag,
t.a.v. het bedrijfsbureau.

Technische realisatie

Nedag Grafisch bedrijf b.v.,
postbus 208, 3770 AE Barneveld,
tel. 0342-410760, fax 0342-492542.

Druk

'Steenbergen', Zeist.

Opbouw wordt gedrukt op
gerecycled papier.

Dit tijdschrift wordt ten behoeve van
iedereen, die niet op de gebruikelijke
manier kan lezen, uitgegeven op
geluidscassette en/of in braille
of grootletter. Informatie en opgave:
CBB, Christelijke Bibliotheek voor
Blinden en Slechtzienden, Postbus 131,
3850 AC Ermelo, tel. 0341-551014.

ISSN 0030-3356

Kalender

van Ned. Geref. bijeenkomsten van
meer dan plaatselijk belang.
Opgave: telefoon 0513-620476; tele-
fax: 0513-627036; E-mail:
kmuller@epsilon.nl

31 jan. -

1 febr. Ned. geref. Studentencon-
ferentie, Wittenberg, Zeist;
info: Machteld Bottinga,
tel. 071-5142972

5 april Opbouw-dag te Utrecht
19 april Regionale Ontmoetings-
dag CG-NG te Hooge-
veen

12 juni Uiterste inzenddatum Lan-
delijke Vergadering 1998

7 maart '98 Opening Landelijke Ver-
gadering 1998

Ontvangen boeken

Ds. P. Vermaat,

Nooit meer blij?

Woorden van troost voor wie achterbleef.

100 blz., f 17,90

ISBN 9029714417

Uitg. Kok Voorhoeve, Kampen

H.J. Selderhuis,

Dooie vliegen, frisse lucht

56 blz.

ISBN 9055600903

Uitg. De Vuurbaak, Barneveld

Alice Rietema-Hofman,

Kerstvertellingen

64 blz.

ISBN 9055600881

Uitg. De Vuurbaak, Barneveld

Coosje van Campen,

Lied in de nacht

Gedichten

47 blz.

ISBN 905560089X

Uitg. De Vuurbaak, Barneveld

Jan de Koning,

Weet ik veel?

1500 vragen; veel spelvarianten

126 blz.

ISBN 9055600849

Uitg. De Vuurbaak, Barneveld

De interessante en de niet-interessante hulpvraag

(Toespraak voor de ALLE DAG KERK op 26 juni 1996
naar aanleiding van Markus 5:22-43)

H. de Jong, Zeist

Alle evangelisten, behalve Johannes, brengen ons dit verhaal. Het is het verhaal van de twee hulpvragen die gelijktijdig aan Jezus gesteld worden: die van de synagogeoverste voor zijn op sterven liggend of zojuist gestorven dochtertje en die van de bloedvloeiende vrouw. Wat ik nu met u wil doen is deze twee hulpvragen met elkaar vergelijken en aan u de vraag stellen aan welk verzoek u de voorrang gegeven zou hebben.

Dochtertje van Jaïrus

Dat lijkt op het eerste gezicht niet moeilijk uit te maken, want onze sympathie gaat zonder enige twijfel naar de eerste vrager uit. Denk maar eens in, een synagogeoverste die de hulp van Jezus inroept. Nog wel met een voetval. Dat zal de Meester niet vaak overkomen zijn. De verhouding tussen Jezus en de Joodse leiding was, ondanks alles wat die twee gemeenschappelijk hadden, gespannen. De conflicten en botsingen waar de evangelisten over berichten zijn bekend genoeg. En dan zo'n vraag van de zijde van een vooraanstaand lid van de Joodse gemeenschap ter plaatse. Een verzoek dat immers een duidelijke erkenning van Jezus inhield. Dat was iets om zeer serieus mee om te gaan en erg gretig op in te gaan. En dan, de hulp werd ingeroepen voor een meisje van twaalf jaar. Ook dat gegeven is in staat bij ons een sterk gevoel van medelijden en sympathie op te roepen. Zo'n jong leven nog en dat in gevaar en door de dood bedreigd! We kunnen ons voorstellen dat de Meester er op een drafje heengegaan is en in gedachten hollen wij met Hem mee.

Bloedvloeiende vrouw

Het is mogelijk dat de zieke vrouw over wie het dan verder gaat, de grote urgentie van het eerste geval óók heeft ingezien. En dat zij van de drukte en

opwinding die daarvan het gevolg waren gebruik heeft gemaakt door ongemerkt, zonder de Heiland op te houden, Hem bij zijn jas te pakken om zelf geholpen te worden. Haar geval was immers van heel andere aard en sprak veel minder aan. Twaalf jaar ziek, dat kun je onmogelijk iets dringends noemen. En bovendien, wat voor ziekte! Toch eigenlijk iets gênants. Iets waar je niet zo maar mee voor de dag komt en waar je ook niet gemakkelijk medegevoel mee opwekt. Een ziekte van twaalf jaar oud, daar loopt niemand meer warm voor. Nee, dan een meisje van twaalf jaar oud dat al afscheid van het leven moet nemen... Het is dus goed voorstelbaar dat de vrouw de kans schoon zag om juist nu onopgemerkt, terwijl iedereen met het dochtertje van Jaïrus bezig was, haar doel te bereiken. We zijn geneigd haar, wanneer dat inderdaad zo zou zijn, om haar wijsheid en bescheidenheid te prijzen. Zij is aldus te werk gaande in onze ogen geen storend element. Goed zo!, denken wij als wij het lezen.

Persoonlijke genade

Maar wat doet Jezus nu? Die gaat met de vrouw een gesprek aanknopen! Je zou toch zeggen dat het Hem goed moest uitkomen wat de vrouw deed. Jezus had immers haast. Later zou Hij nog eens persoonlijke aandacht aan haar kunnen besteden. Maar op dit moment niet. En zo staan wij er met kromme tenen bij als Jezus zich uitvoerig met haar gaat bezig houden: 'Toe, Meester, kom voor dat andere verzoek nu niet te laat!' (Vooraf in de vertelling van Markus valt het tergende van die uitvoerigheid op.) Maar Jezus handelt zo omdat Hij het niet goed vindt wat de vrouw doet. En Hij heeft gelijk; het heeft haast iets magisch, nietwaar? Geholpen worden via een ingestraald kaartje van Jomanda, zo iets. De vrouw zoekt in geloof de genade van de genezing. Dat is het mooie van haar. Maar genade, zegt de bijbel, vind je in iemands ogen, niet in iemands kleren. Genade is persoonlijk en niet dingelijk. En daarom wil Jezus dat er oog- en oorkontakt zal zijn.

Dat is pas menselijk. Want dat wij elkaar aan kunnen kijken en met elkaar woorden kunnen wisselen, dat is het meest menselijke aan ons. Dat is het dan ook wat Jezus zoekt. Haar aankkend zegt Hij: „Houd moed, dochter, uw geloof heeft u behouden!” En dat geneest haar pas goed.

Zonder onderscheid

De Heiland maakt geen verschil tussen interessante en niet-interessante hulpvragen. Waar Hij nodig is daar helpt Hij. Dat vindt Hij zo belangrijk dat Hij daarvoor menselijk gesproken het risico loopt om bij Jaïrus te laat te komen. Menselijk gesproken, want als dat zo lijkt uit te pakken, dan zet Hij de dood gewoon naar zijn hand en opzij. Dat kan Hij. Dat kunnen wij niet. En toch worden wij hier tot de navolging opgeroepen. Dat we wanneer de hulpvraag aan ons gesteld wordt ons niet door verkeerde overwegingen zullen laten leiden. Dat we zullen helpen zonder aanzien des persoons en zonder voorkeur voor het geval.

Het gaat vandaag in de kerk vaak over de hulp aan de armen en de noodlijdenden. De interesse voor alles wat aan de onderkant van het leven zit, is groot onder de christenen. Dat is iets zeer goeds en het sluit aan bij de kern van het evangelie. Maar er dreigen gevaren. Er zijn interessante en niet-interessante lijdenden. Er zijn armen die tot de verbeelding spreken en met gemak de publiciteit halen en anderen die dat veel minder doen. Er zijn behoeftigen aan wier hulp veel eer te behalen is en anderen in wie we alleen maar moeten investeren zonder dat het ons iets aan reklame en goede naam oplevert. Er zijn hulpvragers die onmiddellijk op onze sympathie kunnen rekenen en er zijn er die wij gemakkelijk over het hoofd zien en die ons zelfs kunnen irriteren. Waar vliegen wij het eerst op af en wie geven wij de meeste aandacht? Ik denk dat deze geschiedenis daarom in het evangelie staat om ons met deze vraag naar huis te sturen. God zegene u en mij bij onze overwegingen!

Stille tijd

A. v.d. Dussen, Eindhoven

Sommige christenen zeggen dat ze niet meer zonder kunnen. Anderen reageren er afwerend op: „O, dat is niks voor mij.” Er zijn er ook die er zich niets bij voor kunnen stellen. *Stille tijd* – daarover gaat het in dit artikel.

Contact met God

Om bij de categorie mensen te beginnen wie het begrip niets zegt: 'stille tijd houden' is de aanduiding van de gewoonte van christenen, om elke dag een half uur (of meer of minder) te reserveren voor contact met God. Zij trekken zich dan terug, om door middel van gebed en bijbellezing Zijn tegenwoordigheid te ondergaan. Voor hen houdt de gemeenschap met God namelijk meer in dan dat ze 's zondags naar de kerk gaan, of op een doordeweekse avond naar de bijbelkring. Zij zoeken de persoonlijke ontmoeting met Hem. Daarbij is het hun ook nog niet genoeg, om in gedachten met Hem bezig te zijn terwijl ze alleen in de auto rijden, of aan het strijken zijn, of een boswandeling maken. Zij zetten zichzelf elke dag heel bewust even stil, om Hem in een bijbelwoord tot hen te horen spreken en zichzelf in het gebed voor Hem open te leggen. Zo'n 'stille tijd' wordt vaak 's morgens vroeg gehouden, maar er zijn ook mensen die het voor het slapen gaan doen, of in hun middagpauze. Voor welke tijd van de dag zij ook kiezen – het is een vast programmapunt voor hen. Zij wachten niet totdat ze er aan toe komen, maar plannen het in hun agenda zodat andere dingen dan moeten wijken.

Bonhoeffer

Juist dat planmatige roept reacties van afkeer op. Naar het gevoel van veel christenen laat een ontmoeting met God zich niet op zo'n manier organiseren. Echt contact met Hem komt meer bij wijze van een verrassing tot stand. Als je er elke dag een half uur voor gaat zitten, wordt het een doodse plichtpleging. Er zullen ongetwijfeld lezers zijn, die zich wat dat betreft herkennen in de ervaring van de studenten van Bonhoeffer. Deze Duitse theoloog – in het najaar van 1995 schreef ik in *Opbouw* een tweetal artikelen

over hem – stond enige tijd aan het hoofd van een seminarie waar predikanten werden opgeleid. Het beleid, dat hij voerde, voorzag in datgene wat wij 'stille tijd' noemen: elke dag werden de studenten geacht na het ontbijt zich op hun kamer terug te trekken om in afzondering te mediteren over een bijbeltekst (een week lang elke dag dezelfde!) en te bidden. Het was geen succes: bij de evaluatie bleek dat sommigen tijdens dat half uur in slaap vielen. Anderen kregen het zo benauwd van die verplichting tot concentratie, dat zij de tijd maar benutten om aan hun preek te werken of commentaren te lezen – al dan niet pijpkend... Op andere seminaries dreef men er de spot mee: „Bij Bonhoeffer begint het mediteren al onder het tandenpoetsen!” Collega's van hem wanstouwen zijn ideeën. Dat verplichte half uur in de binnenkamer deed hun wettisch aan; ook waren ze bang voor raar mystiek gedoe.

Ik moet bekennen dat ik met die reserves ten opzichte van 'stille tijd' meevoel. Ook ik ben ervan overtuigd dat een ontmoeting met God zich niet laat

Er moet tóch al zoveel in het geloof

organiseren. Het kan akelig leeg blijven, daar in die binnenkamer. Gods openbaring laat zich niet afdwingen. En voor je het weet, verbeëld je je dat je Zijn stem hoort, of dat de Geest je je een bepaalde kant opstuwt... Trouwens, het geestelijk leven laat zich helemaal niet dwingen. Een pleidooi voor het houden van stille tijd komt op veel christenen over als het aanbod van een geestelijk harnas, dat aan je geloof weliswaar een superieure stevigheid schijnt te kunnen verlenen, maar waarin je als een kleine David helemaal niet uit de voeten kunt. Laten we elkaar daarom alsjeblieft niet in vrome keurslijven persen; er moet tóch al zoveel in het geloof. Het heeft geen zin om 'stille tijd' te houden op zo'n manier dat het tegen je gevoel ingaat. Er mogen nog zulke goede argumenten zijn om ertoe over te gaan – wanneer je jezelf er ook maar enig geweld mee aandoet, werkt het niet. Aan de andere kant: wat de boer niet kent, eet hij niet. Er zijn gerechten

die je moet leren waarderen. Zo zijn er ook 'werkvormen' in het geestelijk leven die je je eigen kunt maken en die dan van veel waarde blijken te zijn. Bonhoeffer wist dat. Hij liet zich dan ook niet uit het veld slaan door de obstinate reacties van zijn studenten. Samen met hen heeft hij gezocht naar handvatten om dat weerbarstige half uur na het ontbijt hanteerbaar te maken. Velen waren hem later dankbaar voor zijn volharding: ze hadden dankzij hem een 'geestelijke oefening' leren beheersen, die iets wezenlijks toevoegde aan hun geloofsleven.

Stilte

Het komt mij voor, dat de kracht van het houden van 'stille tijd' gelegen is in datgene wat menigeen erin afschrikt: de afzondering, de noodzaak van concentratie, de afwezigheid van alles wat afleidt van jouzelf. Ongetwijfeld zal iedereen in zijn omgeving mensen kennen, die er juist op gesteld zijn om regelmatig alleen te zijn. Zij zijn in zodanige harmonie met zichzelf, dat zij het aan kunnen om weinig 'buitenwereld' om zich heen te hebben. Maar daar staan vele anderen tegenover die niet zonder mensen en dingen kunnen die afleiding geven. Stilte werkt hun op hun zenuwen. De Brabantse Leontien van Moorsel – zij is wereldkampioene wielrennen op de baan en op de weg geweest – heeft de angst voor 'stilte' eens als volgt verwoord in een interview:

„Stilte?! Daar heb ik zo'n hekel aan. Hoe meer er gekeet wordt, hoe beter ik het vind. Ik zou nooit op mijn eigen willen wonen. 's Avonds alleen in huis! Nee zeg, dat vind ik eng. ... Een eenpersoons hotelkamer, een dag voor de wedstrijd, dat vind ik echt erg. Dan moeten ze me niet alleen laten. Gelukkig hebben we een goede masseur in de ploeg die dat opvangt. Die zorgt er altijd voor dat het gezellig om ons heen is. Lekker kletsen over van alles en nog wat, en een beetje dollen op de massagetafel. Stilte vind ik veel te eng. Later als ik niet meer zo in de belangstelling sta, ga ik gewoon gezellig mensen opzoeken en samen iets doen.”

Behalve erg hard fietsen kon Leontien – uit zulke gezegdes blijkt dat – ook treffend de menselijke behoefte aan afleiding en gezelligheid onder woorden kon brengen. Heeft ze niet gelijk?

Op jezelf teruggeworpen worden is vaak onaangenaam. De grote Franse denker Blaise Pascal (1623-1662) was er heel eerlijk over:

„Niets is zo onverdraaglijk voor een mens als in volstrekte rust te zijn, zonder hartstochten, zonder bezigheden, zonder afleiding of wat zijn gedachten in beslag kan nemen. Dan voelt hij zijn nietigheid, zijn verlatenheid, zijn tekort, zijn afhankelijkheid, zijn onmacht, zijn leegte. Ogenblikkelijk welt uit het diepst van zijn hart de verveling op, de dwaarmoedigheid, de treurigheid, verdriet, ergernis, wanhoop (Pensées Fr. 622, Edition Brunschvicg 131).

Is het een wonder dat een mens vaak hunkert naar gezelschap en afleiding? We zijn niet voor niets geschapen als gemeenschaps-wezens. Toch laten die diepste gevoelens en stemmingen, die zich aan een mens opdringen wanneer hij op zichzelf wordt teruggeworpen, zich niet negeren. Ze zijn er, en ze vragen erom serieus genomen te worden. Dat gebeurt niet, wanneer je ze stelselmatig ontloopt door Sky-radio hard aan te zetten, je te laten amuseren door RTL-4 en met vrienden lol te maken. Wie consequent weigert om de confrontatie met zichzelf aan te gaan in uren van afzondering en stilte, verwaarloost de diepere lagen van zichzelf. De winst daarvan is, dat het leven leuk blijft. Maar daar staat een enorme schadepost tegenover: je verliest dan ook het contact met jezelf, en er sluipt on-echtheid in de omgang met anderen, waardoor het niet meer kan komen tot wezenlijke ontmoetingen. Al dat babbelen en kletsen, al die herrie op radio en TV, alle kicks die mensen ontleen aan sensationeel amusement – het heeft iets hols. En daar lopen mensen vroeg of laat op vast. Want wij mensen kunnen niet zonder authentieke ontmoetingen met anderen – en met onze Schepper.

De ontmoeting tussen God en mens

Er is maar één therapie: dat 'enge' van alleen op je kamer zijn niet langer ontlopen, maar het op je af laten komen. Bedwing jezelf, als de stilte je benauwt en je de neiging voelt om de radio aan te zetten of de telefoon te pakken. Luister naar jezelf, en laat de onrust die je voelt maar aan bod komen. Word maar verdrietig, of weemoedig, of angstig. Dan, wanneer je die diepere gevoelens en stemmingen toelaat en zo eindelijk echt contact maakt met jezelf, zijn de voorwaarden

geschapen om ook echt in contact te komen met anderen. Dan zal blijken wie je vrienden zijn, aan wie je voorzichtigt iets van jezelf kunt laten zien, zodat er met hen een werkelijke ontmoeting tot stand komt. Dan ook zal de relatie tot God tot haar recht kunnen komen. Want wezenlijk voor Gods omgang met ons mensen is, dat Hij ons door en door kent – Psalm 139. Dat betekent ook dat Hij er iets mee kan, met die angst en die weemoed en dat verdriet. Die diepere lagen van onszelf, die in onze lawaaierige en oppervlakkige samenleving zo rampzalig verwaarloosd worden, kunnen we aan zijn zorgen toevertrouwen. Hij, die zelf vanuit de peilloze diepte van zijn goddelijk hart tot ons nadert in zijn

Hoe meer er gekeet wordt, hoe beter ik het vind

Zoon Jezus Christus, wil niets liever dan ingaan op onze wezenlijke situatie. Daarbij zal Hij naar ons luisteren, en ons met zorg en troost en vergeving in zijn hoede nemen. Maar daarbij heeft Hij ons ook veel te zeggen. Hij zal ons terugroepen naar zijn Koninkrijk, waarvan wij mensen zo diepgaand vervreemd zijn. Hij zal ons de ogen willen openen voor ons onbekende waarden, en voor de verkeerde keuzes die wij zo vaak in ons leven maken. Hij zal ons leren ons verwarde leven in een ander perspectief te zien. Hij zal ons roepen om in Zijn Zoon te geloven en Hem te volgen. Kortom: wanneer wij onszelf niet ontlopen maar voor Gods aangezicht willen gaan staan zoals wij zijn, zal Hij ook tot ons hart spreken over wat Hém beweegt, en onze aandacht vragen voor de wegen die Hij met ons wil gaan.

Stil zijn tot God

Daarom is het voor ons christelijk leven zo nodig dat wij ons niet laten meesleuren in de maalstroom van oppervlakkigheid en onechtheid. Wij kunnen niet zonder tijden, dat wij inke- ren tot onszelf en ons afsluiten voor al die stemmen waarmee die diepe en intieme ontmoeting met God overschreeuwd wordt. Alleen wanneer wij ons daarin oefenen, zal de kerkdienst ons brengen wat er van haar verwacht mag worden. Ook in de kerk is er immers de machtige verleiding, om de wezenlijke ontmoeting van God met

zijn volk te ontlopen, en de gemakkelijker weg te kiezen van afstandelijk rationele beoordeling van de preek, en van sociale babbels over vakantie en actualiteit. Het blijft overeind staan: de ontmoeting met God laat zich niet organiseren. Er is geen simpel mechanisme aan het werk, als zou een stille tijd van inkeer automatisch het contact met Hem tot stand brengen. Het voor zijn aangezicht gaan staan zoals je bent, heeft niet vanzelfsprekend het effect dat Hij je aanspreekt. Het evangelie lijkt maar al te vaak op een oester, die we met geen mogelijkheid open kunnen wringen om zo de verborgen parel te bemachtigen. Juist in stille uren kan een mens zo duidelijk gewaar worden, dat wij niet beschikken over Gods toewending tot ons. Die toewending is een zaak van vrije genade. Stille tijd is dan ook ten diepste 'stil zijn tot God' (Psalm 62:2): wachten tot Hij ons genadig is (Psalm 123:2).

Waarlijk, mijn ziel keert zich stil tot God, van Hem is mijn heil

Ter gedachtenis aan ROEL BRANDS, dienaar des Woords

J. Bouma, Kampen

Op 1 december vierde Roel z'n 51e verjaardag.

Z'n eerste en laatste verjaardag zonder Hilke, die hem ruim drie maanden eerder was voorgegaan. Hij had, na haar sterven zo goed mogelijk de draad weer opgepakt. Hij wilde zo gauw mogelijk weer preken en op 28 september ging hij voor in Den Helder, de gemeente die hij voor zijn emeritering gediend heeft. En hij maakte het zich niet gemakkelijk. De tekst voor de preek was Johannes 11, de opwekking van Lazarus. Typerend voor Roel, hij ging de moeiten en de emoties niet uit de weg. En het heeft hem goed gedaan om zo de draad weer op te pakken. De wapenrusting aan te trekken.

De dienst aan het Woord had z'n hart. Daarom was het voor hen beiden ook verschrikkelijk moeilijk toen de actieve dienst zo voortijdig beëindigd moest worden. Wat was hij in oktober 1976 vol enthousiasme begonnen in Den Helder!

De weg naar het ambt is voor Roel geen gemakkelijke weg geweest. In 1964 had hij zich aan de Vrije Universiteit ingeschreven aan de Faculteit der letteren om klassieke talen te studeren. Een jaar later kwamen we elkaar voor het eerst tegen toen ik mij inschreef aan de sociale faculteit voor de studierichting politicologie. Beiden waren we lid van de VGSA en bewogen ons in dezelfde uitgebreide vriendenkring. Inmiddels werden de eerste breuken zichtbaar in de Vrijgemaakte Kerken, zijn vader was één van de ondertekenaars van de Open Brief, en in diezelfde tijd maakten wij beiden de overstap naar de theologie, en omdat Kampen voor ons gesloten was, studeerden we beiden af aan de V.U.

Tijdens zijn studietijd werd hij ernstig ziek en verbleef een tijdlang in Leeuwarden en Groningen in het ziekenhuis.

Het zijn voor Roel moeilijke jaren geweest, de studie stond een hele tijd op een laag pitje, en hij had moeite de draad weer op te pakken. Het was voor hem een zegen, toen Hilke op zijn weg kwam, een trouwe bondgenoot die hem geweldig stimuleerde.

Zo deden ze samen intrede in Den Helder. En ze hebben het daar naar hun zin gehad. Roel was in zijn pastoraat een bewogen mens, en ging in meer dan één opzicht z'n eigen gang. Hij durfde tegen de stroom in te roeien.

Na een aantal jaren werd hij getroffen door een herseninfarct, waardoor hij lange tijd uit z'n werk raakte. Nog maar kort daarvan hersteld en weer aan het werk, kreeg hij een hartinfarct, waardoor hij opnieuw belemmerd werd in z'n werkzaamheden.

Acht jaar na z'n intrede in Den Helder kwam de procedure rond zijn emeritering tot een afronding en vertrokken Roel en Hilke naar Middelburg, in de

buurt van zus Mien en zwager Freek.

Niet bij de pakken neerzitten, strijdvaardig en ongebroken van geest zette hij zich in voor de kleine gemeente van Middelburg en voor de kerken. Niet altijd even gemakkelijk, ook nu bleek hij zichzelf te willen blijven, maar toonde zich trouw en loyaal jegens de mensen, met wie hij moest samenwerken.

Ze hebben veel te verstouwen gekregen in hun leven. Ziekte, kinderloosheid, een dienst die vroeg moest worden afgebroken. Maar hij bleef loyaal, ook tegenover zijn Zender, die hij naar vermogen bleef dienen, ook toen hij het liefste dat hem op aarde gegeven was, moest loslaten. Zelf

brengt hij dat heel direct onder woorden in de bedankbrief na Hilke's begrafenis.

Een schreeuw vanuit de eenzaamheid. „Zonder haar verder te moeten, is verschrikkelijk, soms zelfs ondraaglijk”.

Maar tegelijk was hij ook zielsdankbaar voor de steun die hij ontving, waardoor „het ondraaglijke iets van zijn verschrikking heeft verloren”.

Zo gedenken wij in Roel Brands een dienaar van het Woord, die door de diepten van het leven is heengegaan, en die door zijn doorzettingsvermogen diep respect bij ons allen heeft afgedwongen.

Niemand van ons heeft ooit de eenzaamheid kunnen beseffen waarin hij terecht kwam, en die hij met Gods hulp buitengewoon moedig gedragen heeft.

En God, zijn Heer, was een genadig God, toen Hij hem riep: Nu is het voor jou genoeg!

Is dat van dat nieuwe geloof?

H. Algra, Den Helder

Stelt u zich eens voor: uw kerkelijke gemeente telt 200 leden, maar er zitten op een zondag zomaar ruim 450 mensen in de kerk. Dat is naar verhouding de situatie in de nieuwste Nederlands Gereformeerde kerk: 'De Hoeksteen' in Amsterdam-Noord. De gemeente bestaat inmiddels 3 jaar.

Door de marathon die in Amsterdam wordt gehouden ben ik te laat op de Volendammerweg. Maar waar in nu nummer 52? De nummering houdt op bij 40 om na een park verder te gaan met nummer 60. Ik loop maar weer terug naar nummer 40 en zie dan in het park een gebouwtje staan. Er zijn kinderen bezig; het oogt er gezellig. Zou de gemeente 'De Hoeksteen' daar vergaderen? Ik loop er heen en dan blijkt dat er hier een buurt-activiteit aan de gang is. Aan een mevrouw achter de tap vraag ik of ze weet waar het Vianney-centrum is. "Ik zou het niet weten, of... jawel... Is dat van dat nieuwe geloof enzo?"

Veel gasten

Wat 'enzo' inhoudt weet ik niet. Zijn dat de activiteiten die 'de Hoeksteen' door de week ontplooit? In ieder geval heeft deze nieuwe kerkelijke gemeente inmiddels *naamsbekendheid* opgebouwd. Het is nog wel een eindje lopen naar 'De Hoeksteen', want ik moet op nummer 152 zijn (foutje in het Informatieboekje 1996). Dat wordt te laat in de kerk. Het Vianney-centrum is duidelijk

herkenbaar, de gemeente 'De Hoeksteen' niet minder. Borden op het trottoir wijzen de weg. Ik word verwelkomd door de *deurwacht*. Binnen blijkt dat ik helemaal niet te laat ben. Mensen staan met elkaar te praten, kinderen lopen rond; het ziet er allemaal heel ontspannen uit. Er komen nog steeds mensen binnen. Pas om kwart over twee loopt de predikant, ds. Norman Viss, naar de microfoon. Er zijn nu ruim 110 mensen aanwezig. In het *Informatieboekje 1996* staat dat de nieuwste gemeente in ons kerkverband 48 leden telt. Dit is dus een opkomst waar alle andere Nederlands Gereformeerde kerken jaloers op mogen zijn: meer bezoekers dan eigen leden. 'Liever niet', denken we misschien, 'dan zou ons kerkgebouw te klein zijn'. Vandaag leggen ook 2 jonge gemeenteleden belijdenis af van hun

Er zijn veel allochtone kinderen in de dienst

geloof, maar navraag leert dat de opkomst in deze gemeente doorgaans groter is dan het aantal leden. Er zijn altijd gasten aanwezig. Opvallend is het grote aantal kinderen van allochtone afkomst. Navraag leert dat deze kinderen door de week de kinderclubs van de kerk bezoeken. Op zondag gaan ze hier dus ook naar de kerk. Het zijn er inmiddels zóveel dat de leiding moeite heeft om ze goed te begeleiden. Hun ouders zitten thuis, dus de begeleiding komt neer op de gemeenteleden van 'De Hoeksteen'.

"Laten we gaan zingen. U mag gaan staan, u mag ook blijven zitten". De meeste mensen gaan staan. Onder begeleiding van piano en gitaar wordt daarna een opwekkingslied gezongen. Daarna 'De Heer is mijn herder' (onbepaald). De liederen worden met een overhead-projector geprojecteerd op een witte muur. Daarna zegt Ds. Viss: "Kent u elkaar al?" Het is een oproep om elkaar te begroeten. Er worden handen geschud. "Fijn dat je er ook bent" zegt mijn buurvrouw. Een meneer voor me schudt me de hand en stelt zich voor. Een jongen achter me klopt op mijn schouder en geeft me een hand; hij komt uit een Surinaams gezin.

Bidden tekst

"We gaan bidden" zegt Ds. Viss. "U mag zeggen wat u aan de Here voor wilt leggen". Een groot aantal bezoekers maakt van deze gelegenheid gebruik; het is een soort groot kringgebed. "Dankuwel voor de mensen die hier komen." "Vergeeft u mij dat ik ruzie heb gemaakt." Het lijkt hier heel gewoon en het komt ook heel natuurlijk over. Daarna wordt een gebed gezongen: de onbepaalde versie van Psalm 42. "We moeten het zingen als een gebed," legt Ds. Viss uit. "Als een hert dat verlangt..." Vervolgens wordt Genesis 22 : 1-19 gelezen: de geschiedenis van Jacob die zijn zoon Isaäk moet offeren. Voor mensen van buiten de kerk is dit vaak een onbegrijpelijke tekst: hoe kan God dat nu van een vader verwachten? En: als wij er over nadenken is het ook een moeilijke tekst; we weten de afloop, maar denk er maar eens over na hoe we de tekst zouden lezen als we de afloop *niet* wisten....

Drama

Je zou verwachten dat nu de preek gaat beginnen, maar de "preekstoel" wordt weggereden. Vliegensvlug wordt een klein podium opgebouwd. Er komt een jongen met laarzen aan en een helm op binnen. "Nee, Alexandra, je mag niet mee, je hebt geen pak." De jongeren willen een ruimtereis maken, maar helaas: Alexandra heeft niet de geschikte kleding aan. Ze draagt dus niet de juiste uitrusting: wat ze draagt klopt niet met de werkelijkheid (in de betekenis van het woord "rechtvaardigheid"). Er volgt een daverende klap als ze vanuit de raket op de maan stapt (een knallende ballon). Een klein meisje in de kerk schrikt van de ploffende bal-

Zingen

In de meeste Nederlands Gereformeerde kerken leidt de predikant de gehele dienst. Dat is in 'De Hoeksteen' echter uitzondering. Doorgaans leidt een gemeentelid de dienst, terwijl de predikant de prediking verzorgt. Vandaag is er sprake van een uitzondering: Ds. Viss leidt de gehele dienst.

Borden wijzen de weg

Zingen bij een overhead projector

lon en zet het op een brullen. Andere kinderen vinden het juist spannend. Zo'n 'drama' vormt een vast onderdeel van de kerkdiensten in 'De Hoeksteen'. In de Verenigde Staten is het (ook in een aantal reformatische kerken) inmiddels heel gebruikelijk om 'drama' in de dienst te gebruiken, maar wij zijn dat in Nederland niet zo gewend. Na het drama gaan de meeste kinderen naar de kindernevendienst.

Preek

Dan is er de preek. "Waarom de duivel VISA accepteert." Oftewel: winkelen tot je doodvalt. Met deze actualiteit begint Norman Viss zijn preek. Mensen zoeken bevrediging in het doen van aankopen, het zich omringen met luxe. Maar waar is Abraham nu? In 1994 vertelde (toen nog) evangelist Viss in een interview in 'Opbouw' dat hij voluit Gereformeerd wil zijn, al hebben de kerkdiensten in 'De Hoeksteen' wel een andere vorm. Niet dat actualiteit iets is wat Gereformeerden niet kennen, maar moet dat nu zó? U kunt gerust zijn: al snel gaat Ds. Viss over op de uitleg van het gelezen schriftgedeelte. God stelde Abraham op de proef. Is Isaäk niet tussen Mij en jou komen te staan, Abraham? Na de verdere uitleg van dit Schriftgedeelte stelt Ds. Viss een aantal indringende en persoonlijke vragen. Hoe kun je aan je eigen leven zien dat er iets tussen jou en God is komen te staan?

Er wordt een aantal zaken aan de gemeente voorgelegd. Waar bent u in uw denken de hele dag mee bezig? Als een bepaald onderwerp je hele leven bepaalt, is dat dan niet iets wat tussen jou en God in komt te staan? Bijvoorbeeld: als je de hele dag aan een bepaald onderwerp denkt, zoals aan een ruzie, aan een nieuwe auto, aan een conflict met je ouders? Dan gaat

zo iets zó je leven bepalen dat je *niet meer tot je bestemming komt*. Eén van de gemeenteleden geeft ook een antwoord. Niemand kijkt er vreemd van op. In deze diensten is het niet ongewoon dat leden van de gemeente vragen stellen of antwoorden geven. Tenslotte gaat Ds. Viss in op de vraag hoe je God

in jouw leven echt een plaats kunt geven. Het einde van de boodschap is: "Proef maar! Het klopt echt! Als je wilt leven met God, kun je genieten van het leven, ondanks de omstandigheden waar je misschien in verkeert."

Belijdenis

Twee jonge leden van 'De Hoeksteen' doen vanmiddag belijdenis. Bij het geloven gaat het om geloven met het *hart* (van binnen), maar ook met de *mond*, want: "Waar het hart vol van is, daar stroomt de mond van over". Dus: je

Zelfs aan het eind van de week denk ik nog aan de kerkdienst

geloof hou je niet voor jezelf, je geeft het ook door aan anderen. Daarna vertelt Christine waarom ze belijdenis aflegt van haar geloof. Ze legt uit dat ze altijd een perfect christen wilde zijn. Daardoor stelde ze steeds hogere eisen aan zichzelf. Daar ga je op den duur onder gebukt. Nu heeft ze ervaren dat het leven met Christus heel anders is, maar vooral heel boeiend. En: "Ik kom uit een klein gezin, maar ik heb er nu ook heel veel broers en zussen bij gekregen."

Rivelino komt uit een Surinaams gezin. Hij kwam via verkeerde vrienden op het slechte pad. Twee jaar geleden organiseerde 'De Hoeksteen' in de buurt een voetbalkamp. Rivelino hield van voetballen. Tijdens dat kamp vertelde de leiding over de Here Jezus. Rivelino: "Ik heb nu een doel, ik heb rust in mijn hart, ik voel de vrede. Dat wil ik ook aan mijn vrienden vertellen." Daarna zingt hij, samen met een vriend, over zijn geloof. Je moet maar durven....

Voorbeden

Het is tijd voor de voorbeden. De leden van de gemeente kunnen een onderwerp opgeven. "Wilt u bidden dat mijn familie ook gaat geloven in de Here Jezus?"

"Ik wil graag bidden dat jongeren in psychische nood hun heil bij God zoeken en niet in het occultisme." "Wilt u bidden voor Zaïre?" Gasten kunnen ook -door middel van een briefje- een gebedsonderwerp aandragen. Na het gebed waarin Ds. Viss voorgaat wordt er nog een lied gezongen. Met het uitspreken van de zegen is de dienst voorbij, hoewel....

Na het koffiedrinken wordt er aandacht besteed aan het werk van *Tear Fund*: christelijk hulp aan kinderen in de derde wereld.

Op zondag en door de week

Christen zijn op zondag, maar ook door de week.... Dat blijkt ook uit een antwoord van een jong gemeentelid op mijn vraag of het haar bevalt dat er om 14.00 uur 's middags een kerkdienst is. Het is een aardse vraag, maar toch.... Ze blijkt er enthousiast over. "Je begint de zondag rustig, maar je leeft naar de dienst toe. De kerkdienst is echt het hoogtepunt van de zondag. En het blijft nooit alleen bij die dienst. Na afloop spreek je vaak mensen of je gaat met iemand mee. En wat me vooral opvalt: door de week, zelfs aan het eind van de week, denk ik er nog vaak aan terug." De kerkdiensten in 'De Hoeksteen' zijn laagdrempelig: ze staan nadrukkelijk open voor gasten. veel van het werk binnen deze gemeente gebeurt door de week. In het programma lees ik o.a. over een lofprijzingsavond (maandag), een vrouwenkring met crèche (woensdagmiddag), over bijbelkringen en kinder- en jongerenwerk. Dat is dus 'van dat nieuwe geloof'. Kennelijk heeft de buurt er al iets van begrepen. Er gebeurt iets moois in Amsterdam....

Drama in de kerk

Christus en de schepping (2)

B. Wielenga, Richmond,
Zuid-Afrika

Wat heeft onze Here Jezus met het ontstaan van de wereld te maken? Schepping is toch het werk van God de Vader, terwijl de Here Jezus er voor de verlossing is en de Heilige Geest voor de heiligmaking? Maar we geloven ook in een drie-ene God. We kunnen daarom niet aannemen dat bij de schepping God de Zoon en God de Geest er niet bij betrokken waren. Dat zou een onhoudbare spanning veroorzaken in God zelf tussen de drie goddelijke Personen. Hier liggen uiteraard moeilijke vragen, waar alleen eerbiedig over gesproken kan worden bij het licht van de bijbel. In dat licht heeft de gereformeerde traditie altijd anders over Christus en de schepping gesproken dan de theologen die we vorige keer aan het woord lieten. Dit maal volg ik Ds S.G. de Graaf en verwerk tegelijk wat eigen commentaar in de tekst. Opvallend trouwens dat G.C. Berkouwer, voor zover ik weet, nooit een boek over de schepping heeft geschreven, wel over de voorzienigheid (1950).

Met twee woorden

Er is schepping en er is zondeval: verlossing is daarom ook een reactie op de zondeval. Vandaar dat de volgorde tussen schepping en verlossing theologisch niet kan worden omgekeerd. Verlossing gaat niet aan de schepping vooraf, omdat er nog geen zondeval had plaats gevonden. God schiep de wereld goed, Genesis 1:31. Het was Gods bedoeling al van vóór de schepping om met de mens op aarde te leven in een verbond – door De Graaf gunstverbond genoemd. God schiep met het oog op dat verbond; Hij wilde in liefde en in gemeenschap met de mensen op aarde leven en werken naar een volkomen voltooide schepping toe. Daar kwam de zondeval tussen, die geheel en al op rekening van de mens moet worden geschreven. Het gunst- werd genadeverbond. De noodzaak van heil voor de mens en heling voor de schepping was zo gegeven. Daarom dat uiteindelijk God mens werd, Johannes 1:1 e.v. De vleeswording van het Woord was Gods

laatste en definitieve antwoord op de crisis veroorzaakt door de zondeval, de crisis van menselijke schuld en goddelijk oordeel. Gods liefde voor mens en wereld was inderdaad niet stuk te krijgen, Johannes 3:16. De schepping was herschepping waard naar Gods eeuwig oordeel.

Kunnen we nu Jezus van Nazareth, het vleesgeworden Woord, direkt met het scheppingswerk verbinden? Dat Christus als de eeuwige Zoon ook bij de schepping was betrokken, wordt duidelijk in het Nieuwe Testament geleerd: Johannes 1:1 e.v.; Filipenzen 2:6 e.v.; Kolossenzen 1:15 e.v.; Hebreëën 1:1 e.v., om me nu maar te beperken tot de vier meest bekende christologische scheppingsteksten. Wat in het Oude Testament aan God als schepper wordt toegeschreven, wordt in het Nieuwe Testament aan Christus toegekend. En dat moet te denken geven. Daarvoor heeft men aangeknoopt bij wat in het Oude Testament gezegd wordt over Gods scheppen door het woord, door zijn spreken. Want in het Oude Testament zelf lezen we niet dat Christus als het eeuwig of vleesgeworden Woord scheppend aanwezig was in den beginne. Dat staat ook niet in Genesis 1:2 e.v.; het Nieuwe Testament heeft deze tekst christologisch uitgelegd vanuit de ontmoeting met Christus als de Zoon van God. We lezen hier ook niet over het werk van de Heilige Geest bij de schepping – een onderwerp dat vrijwel nergens in de hele bijbel voorkomt! We zagen al dat de Geest bij de schepping als voorzienigheid kan betrokken worden. Is er dus inderdaad sprake van een onverbreekelijke relatie tussen Christus en de schepping, opnieuw moet hier met twee woorden gesproken worden: niet Jezus van Nazareth, het vleesgeworden Woord, maar God de Zoon, het eeuwige Woord, was samen met de Vader scheppend bezig in den beginne. Dat is van oudsher in de gereformeerde traditie geleerd, waarin ook Ds de Graaf stond, en waar ook wij maar bij moeten blijven.

Het Nieuwe Testament over Christus en de schepping

Het moet opvallen dat wanneer er in het Nieuwe Testament geschreven wordt over het eeuwige Zoonschap van Jezus in verband met de schepping, dat vrijwel altijd gebeurt vanuit de geloofskennis van Jezus als de gekruisigde en opgestane Heer, die thans aan Gods rechter-

hand in de hemel gezeten is. Vanuit deze kennis worden dan soms – veelal in hymnologische kontekst – de lijnen tot voorbij de schepping in den beginne doorgetrokken. Men speculeert niet over de drie-eenheid, over de relaties tussen de drie goddelijke Personen, over de vraag hoe het nu precies zit met de menselijke en goddelijke natuur van Christus. Men belijdt dat deze Jezus de eeuwige Zoon van God is in het vlees verschenen. De liefde van God in zijn scheppingswerk kan worden gekend uit zijn liefde ons bewezen in Jezus Christus. De liefde van de Zoon bij de schepping in den beginne kan worden afgelezen uit zijn liefde bewezen aan het kruis tot heil van de mens en tot heling van de schepping. Al vóór de vleeswording vonden alles en allen hun grond en bestand in hem, het eeuwige Woord, dat toen nog geen menselijke natuur bezat. Anders zouden we moeten geloven in een soort pre-existente God-mens, een gedachte die geheel vreemd is aan de bijbel. Het Woord werd vlees; de Zoon nam op een gegeven moment in de tijd een menselijke natuur aan. Als

*Verlossing
gaat niet
aan de schepping
vooraf*

Jezus van Nazareth was hij niet aanwezig bij het begin van de schepping. Maar de Zoon die wel bij de schepping werkzaam betrokken was, kan geen andere zijn in karakter en wezen dan deze Jezus die wij als Heer en Heiland belijden. De Graaf meent dan ook dat vóór de vleeswording niets en niemand buiten de Zoon om bestond. In hem vond de schepping grond en bestand. Hij was het die de verbondsrelatie tussen God en mensen onderhield. Zo was hij ook het normatieve concentratiepunt van de schepping als de Zoon. Dat werd hij als het vleesgeworden Woord na zijn geboorte in de stal van Bethlehem door kruis, opstanding en hemelvaart heen.

De Graaf meent dat God in zijn eeuwige raad al rekende op de herschepping ter bescherming van zijn schepping. Zo lief had God de wereld, dat Hij al voorzorgsmaatregelen trof ter bescherming van zijn werk, de schepping, de wereld en de mensen. God die de Vader van onze Here Jezus Christus is, kan niet

anders dan de wereld in liefde en daarom goed geschapen hebben. God kan toch niet anders zijn dan zoals Hij zich in Jezus Christus heeft geopenbaard. Omdat de Zoon, die wij als Heer en Heiland in liefde mogen kennen, in den beginne bij de schepping betrokken

de schepping vindt haar grond en bestand in Christus

was, mogen we vast en zeker geloven dat de schepping als geordend geheel en niet als chaos geschapen werd. Wat God in het eeuwige Woord wilde zijn, vormde het motief bij de schepping der wereld, schrijft de Graaf (1954:172). En dat kunnen we weten ook: uit wat God is voor ons – en de schepping – in het vleesgeworden Woord.

Christus en de schepping

Inderdaad, de schepping vindt haar grond en bestand in Christus, want ze is in hem als het eeuwige Woord geschapen. En dat is ook aan de schepping af te lezen. Terecht belijden we dan ook dat God te kennen valt uit de empirische werkelijkheid, de natuur, bij het licht van de bijbel. Dat kan niet missen! Maar tegelijk ontkennen we niet dat deze schepping vol gruwelijkheid en afschuwelijkheid zit: Auschwitz, Bosnia en Rwanda – om van al het andere kwaad ook op persoonlijk vlak nu maar te zwijgen. Maar juist omdat Christus als het vleesgeworden Woord normatief concentratiepunt van de schepping is, is er hoop. De gekruisigde is opgestaan en regeert vanuit de hemel de aarde ten goede. Hem wien alle macht in hemel en op aarde geschonken werd, verwachten wij terug om een totaal vernieuwde schepping in te luiden – de hemel op aarde. Maar tot dan zucht de schepping nog; tot dan is er de strijd tegen de machten en krachten niet van vlees en bloed in de hemelse gewesten. De sporen van het Beest zijn ook in de schepping aan te wijzen. En dat merken we ook, niet alleen in ons persoonlijke leven maar net zo goed in onze cultuur. Er zijn twee tegengestelde krachten in de schepping aan het werk: de kracht van de liefde van Christus en die van de haat van het Beest. In dat krachtenveld houden we ons alleen staande door de Heilige Geest. In dat krachtenveld is de balans al doorgeslagen ten gunste van hem in wie de schepping haar grond en bestand heeft – maar het moet nog openbaar worden, Rom. 8:18 e.v.

Tenslotte ...

Er valt natuurlijk wel meer te zeggen over dit onderwerp; er zou dieper gedoken kunnen worden in de theologische theorieën over Christus en de schepping. Wat te zeggen over de visie van Prof. Troost over de boventijdelijkheid van Christus als concentratiepunt der schepping? Ik zou het niet weten. Ik trek maar een theologisch baantje op de sloot achter mijn huis; het bijbelstheologische ijs is juist dik genoeg. Ik kan op mijn friese doorlopers geen filosofische figuren daarop neerzetten; ik ben bang dat ik dan door het ijs zak. Misschien dat iemand anders daar nog eens op terug kan komen. Boventijdelijkheid: inderdaad, daar weet ik theologisch geen raad mee.

Kruimels van de tafel

Niet romantisch

Ooit heb ik in een krant een interview met een schaapherder gelezen. De man was van oorsprong een stadsmens, van beroep journalist. Dat leven gaf hem het gevoel dat hij achter zichzelf aanrende. Daar wilde hij verandering in brengen: terug naar de natuur om zichzelf terug te vinden. Daarom was hij schaapherder geworden, maar dat werk had hem niet gebracht wat hij ervan verwachtte. Van nadenken over zichzelf was niet zoveel terecht gekomen. In de eerste plaats omdat de schapen hem van 's morgens vroeg tot 's avonds laat helemaal in beslag namen. Maar ook omdat hij bij dit werk de mensen niet ontlopen kon. Hij was een toeristische attractie geworden. Waar hij ook was met zijn kudde, altijd waren er wel mensen en kinderen die hem stonden aan te gapen, hem filmde en fotografeerden en de schapen onrustig maakten. Een toeristische attractie was een herder in de tijd van het Nieuwe Testament beslist niet. Herder zijn had niets romantisch. Het was een hard, gevaarlijk beroep. Herders waren blootgesteld aan de hitte van de dag en de kou van de nacht. Ze werden geconfronteerd met rovers en wilde dieren die de kudde bedreigden. David heeft als herder wel eens met een leeuw en een beer moeten vechten. Tegen al dergelijke bedreigingen moest de herder de kudde beschermen, vaak met gevaar voor eigen leven. Daar komt nog bij dat herders in de joodse samenleving als een verachtelijk, minderwaardig en onbetrouwbaar soort mensen te boek stonden. Ook van deze gezichtshoek uit verbaast het je dat Jezus zichzelf in Joh. 10 typeert als herder. Maakt Hij zich zo niet onaanvaardbaar in de ogen van de mensen? Zou het echt niet verstandiger geweest zijn dit aanstootgevend beeld te vermijden?

M.R. van den Berg, Groningen

Terloops

Over geloven gesproken

In Trouw stond een interview met oud-minister Schmelzer. Deze vertelde in het gesprek o.a. over zijn jeugd en de middeleeuwse school, die hij bezocht. Hij kwam daar in de leer bij de jezuïeten, die een grote invloed op hem hebben gehad. Zelf zegt hij: „Zij zijn toch de soldaten van Christus, om niet te zeggen, de generaals. Vechtersbazen, en wij leerlingen waren de stoottroepen.” Hij heeft kritiek op hen, maar zijn dankbaarheid is groter. „Van de jezuïeten heb ik het besef van het geloof als de bindende en vitaliserende factor van het leven. Ik wilde graag een loyaal lid zijn van de katholieke geloofsgemeenschap, alleen moesten ze me niet vertellen dat het monopolie aan ons was. Ik had me verdiept in de goddelijke genade en tot mijn vreugde ervaren dat die zich niet stoort aan grenzen van landen, rassen, klassen of geaardheid. Als je dat weet, kun je niet meer aannemen dat er één Zaligmakende Kerk is. Dat is in strijd met Gods goedheid. Daar hadden mijn strijdbare leraren niet van terug.” Het leven is voor Schmelzer niet altijd gemakkelijk geweest. Zijn oudste kind overleed binnen één jaar. Het tweede kind werd drie jaar en overleed in een ziekenhuis na een medische fout. Het derde kind kreeg in het derde jaar een hersenontsteking, waardoor het geestelijk gehandicapt werd. Daarna kwamen er nog twee gezonde kinderen. Schmelzer zegt hierover: „Het geloof heeft me de kracht gegeven om door te gaan. Ik dacht: 'Ook al zie ik de zin niet, het móet zin hebben'. Ik ben niet gaan rebelleren tegen de Grote Baas. Of ik de zin later ontdekt heb? Misschien dat ik ben gaan beseffen hoe relatief en kwetsbaar aards geluk is.” Over 'later' zegt hij ten slotte: „Ons aards bestaan krijgt een vervolg dat zijn wortels heeft in dit leven. Hoe meer geluk je hier hebt opgebouwd voor anderen en jezelf, hoe meer geluk ook daar.” Deze opmerking is, denk ik, typisch 'katholiek'. Onze goede werken hebben waarde, maar zó? Zou het mooiste niet zijn, dat straks de vreemdelingschap is vergeten?

Het Brabants Dagblad gaf een interview met de domineeszoon Jan Terlouw. Toen men hem vroeg of hij in God gelooft, antwoordde hij: „Dat is een niet te beantwoorden vraag. Dat geldt trouwens voor alle wezenlijke kwesties. Vragen over ruimte, tijd, heelal, leven en dood en doel van het leven; ze leveren geen antwoorden op. Je kunt hoogstens iets vermoeden. Niet in God geloven is overigens iets anders dan niet weten. De vraag of God bestaat, is slechts te benaderen.” Terlouw weet het niet. Jammer. Hij is wel jaloers op het onwankelbare geloof van zijn oude moeder. Hij zegt: „Zij put daaruit grote kracht...” Jammer, dat niet altijd naar moeders wordt geluisterd. Ook onder ons niet.

P.C. van Wijk, Zaltbommel

Ds. W.G. Rietkerk over tweede Willow Creek-conferentie:

„Willow Creek als inspiratiebron voor eigen zendingsopdracht”

Roel Braam

De Willow Creek Community Church is na de oprichting in 1975 in een buitenwijk van Chicago uitgegroeid tot de snelst groeiende gemeente van Amerika. Willow Creek is op een bijbelse en creatieve manier sterk gericht op buitenkerkelijken. Ds. Rietkerk, Nederlands gereformeerd predikant te Utrecht, bezocht in februari 1996 de eerste conferentie met ds. Bill Hybels van Willow Creek, samen met 1750 andere kerkelijk leidinggevend. Voorafgaand aan de tweede Willow Creek-conferentie 'Werk aan de Kerk' op 26 en 27 februari 1997, legt Rietkerk uit wat hem aanspreekt en hoe hij Willow Creek in de Nederlandse context ziet.

„Bill Hybels is me opgevallen als iemand die op een enthousiaste en begaafde manier het evangelie brengt,” vertelt Rietkerk. „Hij sprak op de eerste Willow Creek-conferentie over de verloren zoon. Daarbij legde hij veel nadruk op de centrale waarden van het evangelie. Ik heb er mijn hart aan opgehaald. Gelukkig zijn er op de wereld duizenden voorgangers zoals hij, die je steeds weer opnieuw kunnen bepalen bij de kern van het evangelie.”

Rietkerk zegt in het gemeentewerk zijn voordeel te doen met de ideeën van Willow Creek. „Ik ben er bijvoorbeeld weer eens bij bepaald dat het goed is om naast het woord ook andere communicatievormen te gebruiken. Dans, toneel, spel en mime zijn heel krachtige middelen om de evangelieverkondiging te ondersteunen. Ik vind het verder bijzonder dat de Willow Creek-gemeente nieuwe leden in kleine celdgroepen plaatst en er bovendien op let dat ze geestelijk groeien. De nadruk

op goed leiderschap zou ik ook als een waardevol element willen noemen. Ik denk dat je inderdaad leidinggevend in de gemeente kunt stimuleren door hen steeds weer nieuwe uitdagingen aan te bieden. De zorg voor deze 'kleine' dingen zetten een toon en verklaren voor een belangrijk deel de wervingskracht van de gemeente. Veel van onze kerken zijn overigens druk bezig met soortgelijke vernieuwingen.”

Straatpredikers

Maar volgens Rietkerk leidt de toepassing van de Willow Creek-aanpak in Nederland niet vanzelf tot 'succes'. Hij meent dat de secularisatie in Europa veel dieper gaat dan in Amerika. „Het is belangrijk om Willow Creek te plaatsen tegen de achtergrond van de Amerikaanse cultuur. Ik denk dat de Amerikanen meer doordrongen zijn van christelijke waarden en daardoor gemakkelijker 'thuis' geroepen worden. De meeste Amerikanen geloven namelijk in de trits God, deugd en onsterfelijkheid. President Bill Clinton is daar een typisch voorbeeld van. Je zou de situatie van Amerika kunnen vergelijken met Nederland in de periode 1850-1930. Straatpredikers als Jan de Liefde brachten destijds vele mensen tot geloof. De Nederlanders van toen stonden net als de Amerikanen van nu nog behoorlijk dicht bij christelijke waarden.”

Verlichting

Het verschil tussen Amerika en Europa heeft volgens Rietkerk te maken met de Verlichting, het denken dat de mens met zijn verstand centraal stelt. „De eerste golf van Verlichting uit de achttiende eeuw heeft Amerika en Europa overspoeld. Maar Verlichting-denkers als Voltaire, Rousseau en Jefferson hebben de fundering van het christendom niet aangetast. Het geloof in God en de overtuiging dat het belangrijk is om goed te doen, bleven bestaan. De tweede verlichtingsgolf aan het eind

van de negentiende eeuw komt op rekening van mannen als Freud, Marx en Nietzsche. Zij hebben God wegverklaard en de basis gelegd voor generaties van sceptische en cynische mensen. Deze laatste golf is wel over Europa heengegaan, maar heeft Amerika nooit diep geraakt. De geestelijke situatie van de Europeanen is dus ernstiger dan die van de Amerikanen. En daar zullen we bij het vervullen van onze eigen zendingsopdracht rekening mee moeten houden.”

Schaeffer

Voor de benadering van de moderne Europeaan zegt Rietkerk veel te zien in de benadering van de Zwitserse filosoof dr. Francis Schaeffer. „Dan kruip je als het ware in de huid van de ander. Samen overdenk je vervolgens in het licht van de Bijbel de consequenties van bepaalde opvattingen. Daarom praat ik de laatste tijd bijvoorbeeld veel over de achtergronden van de Celestijnse Belofte, een boek dat veel mensen van nu aanspreekt.” Zolang Willow Creek niet gezien wordt als dé oplossing, staat ds. Rietkerk achter Willow Creek. „Ga op 26 en 27 februari naar de Jaarbeurs in Utrecht en neem kennis van wat Bill Hybels te vertellen heeft. Hij is echt een inspirerende spreker. Ik hoop dat de bezoekers aan de conferentie vol met ideeën terugkomen voor de evangelieverkondiging hier en nu.”

Wie toegang tot Internet heeft, kan veel informatie over Willow Creek vinden op <http://www.willowcreek.org>. Roel Braam is freelance journalist en lid van de Nederlands-gereformeerde kerk van Houten.

De kleine oekumene (2)

H. de Jong, Zeist

Hieronder vindt u het tweede deel van de toespraak die drs. De Jong op het negende lustrum van de CSFR op 9 nov. j.l. heeft gehouden.

Aan het einde van het eerste deel pleitte De Jong voor het zoeken vanuit een innerlijke behoefte naar oecumenische vormen waarin de geestelijke eenheid tot uitdrukking komt. Hij vervolgt nu met een afwegen tegen elkaar van het 'gaan' en het 'blijven'

'Gaan' en 'blijven'

9. Nu in de Gereformeerde Bond het gesprek loopt over de vraag 'blijven' of 'gaan', moge de volgende opmerking van iemand die in zijn voorgeslacht 'gegaan' is overwogen worden: 'Blijven' is niet alles, 'gaan' ook niet. Dat is de uitkomst van de kerkgeschiedenis die zowel de gevolgen van het 'blijven' als van het 'gaan' over langere periodes genomen laat zien. De 'blijvers' en de 'gaanders' hebben elkaar weinig te verwijten.

Om iets te noemen dat zowel het voordeel als het bezwaar tegen beide illustreert: In zoverre de traditie een bewarende kracht is, profiteren de gelovigen in de ongedeelde kerken daar meer van dan die in de kerken welke uit scheiding zijn ontstaan. Kijk maar naar de zuidelijke landen waar nooit de wind van de Reformatie doorheengeblazen heeft. Als je, zoals ik zelf, tweemaal een scheiding hebt meegemaakt, dan heb je twee tradities uitgetrokken. De kans bestaat daardoor dat ik en mijn kerkgenoten dichter bij het wezenlijke van het evangelie gekomen zijn. De traditie kan daarvoor namelijk een blok aan het been zijn. Maar er is ook een keerzijde: stijlverlies, een ongezond overwicht van de inhoud op de vorm, en, wat het ergste is, een snellere sekularisatie.

Ware en valse kerk

10. De belijdenis spreekt van ware en valse kerk (art. 29 NGB). De vrijgemaakten (tenminste die welke ik in 1967 verlaten heb) deden alsof alles wat niet waar was, vals was. In het muntwezen mag dat zo zijn, bij de kerk ligt het toch anders. De valse

kerk is niet de kerk die voor een kleinigheid afwijkt van de ware, maar ze is het volstrekte tegenbeeld van alles wat de kerk naar het evangelie bedoelt te zijn. Dat kun je aan de omschrijving die er in artikel 29 van de NGB van gegeven wordt, duidelijk zien. Vijandschap tegen de waarheid van het evangelie en de belijders ervan is het kenmerkende. Dit betekent dat er tussen waar en vals een middenveld zit en dat je in de praktijk van de valse kerk alleen maar trekken tegenkomt.

Ook van de RK in de zestiende eeuw geldt dat. De valse kerk bestaat niet in reinkultuur, net zo min trouwens als de ware. (Maar ze zal er op het laatst wel zijn; ze is een eschatologische grootheid.) Trekken van de valse kerk zie ik vandaag duidelijker dan elders in de grotere protestantse kerken die op z'n minst toelaten dat er slordig met het Christusgeheimenis wordt omgesprongen. De RK kerk van tegenwoordig vind ik daarin veel beter. Die heeft zich, evenals destijds Afkerigheid Israël, gerechtvaardigd boven Trouwelose Juda (zie Jer. 3:11). Als ik eraan denk dat de enige konfessionele dui-

**Kunnen zij
ondanks hun
verschillen
niet
wat christelijker
met elkaar
omgaan?**

delijkheid die de grotere protestantse kerken de laatste tijd aan de dag gelegd hebben die rondom het Conciliair Proces is, typisch een doel waarvoor de kerk zich niet van de ongelovigen behoeft te onderscheiden, een programma immers tot behoud van deze wereld, een inspanning voor het futurum, zou professor A. van de Beek zeggen (Zie zijn bijdrage *Eén in Christus in Het Brood Dat Wij Breken*, p. 50 ev) en ik vergelijk daarmee, bijvoorbeeld, de toespraak die Paus Johannes Paulus II in Utrecht voor de Nederlandse jeugd gehouden heeft: een bewogen Christus-prediking!, dan zeg ik van die protestantse kerken met Paulus: „Zij zijn aardsgesind” (Fil. 3:19). En daarom ga ik liever naar de Maliebaan dan naar de Carnegie-laan.

Eer en goede naam

11. De kerken moeten ernaar streven dat zij elkaars eer en goede naam naar hun vermogen voorstaan en bevorderen. Geen gelegenheid mogen ze voorbij laten gaan het goede in de ander te prijzen en dat niet enkel ter inleiding van kritiek. Ook de nodige kritiek trouwens mag niet gedragen worden door de suggestie dat de betreffende kerk als zodanig niet deugt.

12. Van het veel gehoorde argument dat de wereld aanstoot neemt aan de kerkelijke gescheidenheid en wij dus door die te handhaven voor die wereld een verandering tot geloven opwerpen, ben ik niet onder de indruk. Alles hangt ervan af hoe wij zelf met het gescheiden zijn omspringen. Als we de vele gelegenheden om onze eenheid te demonstreren ongebruikt laten en in plaats daarvan elkaar kritiseren op een wijze die doet vermoeden dat we elkaar als concurrenten beschouwen, dan zondigen we tegen Christus die gebeden heeft: „Laat hen één zijn, Vader, opdat de wereld gelove dat Gij Mij gezonden hebt” (Joh. 17:21). Ten aanzien van Noord-Ierland bijvoorbeeld, heb ik nog nooit mensen horen vragen waarom de protestanten en de katholieken daar niet in één kerk zitten, maar wel waarom ze zo vechtend over de straat moeten rollen. Kunnen zij ondanks hun verschillen niet wat christelijker met elkaar omgaan?, dat is wat de mensen zeggen.

Gelukkig is Noord-Ierland uitzondering. Toch staan ook wij naast en zelfs wel tegenover elkaar. Bedenk evenwel: Voor de wereld zijn wij veel meer één dan wij zelf vermoeden. 'Die christenen!', zegt zij misprijzend en ze scheert daarmee zelfs rechtzinnigen en vrijzinnigen over één kam. (Zij heeft trouwens in het algemeen wel een fijne neus voor wat echt christelijk is.) Maar ze begrijpt van de andere kant best dat van een zwartekousendominiee en een heilssoldaat niet verwacht kan worden dat ze zondag aan zondag in één kerkdienst zitten. (Zingen bij tin of bij koper maakt nu eenmaal een groot verschil.) Het spektakel dat je krijgt als je ze bij elkaar forceert, maakt het geloof voor de buitenwacht veel hoogdrempeliger. Wat je daarentegen wel tegenkomt is dat mensen de gescheidenheid van de kerken als oneigenlijk argument hante-

ren om zich het evangelie van het lijf te houden. Daar valt na enig praten gemakkelijk doorheen te zien.

'Is Christus gedeeld?'

13. Steeds meer aarzeling heb ik om de teksten van Paulus in I Korintiërs 1 ('Is Christus gedeeld?' enzovoorts) toe te passen op de kerkelijke situatie van de kleine oekumene. Is wat de apostel daar schrijft niet meer gericht tot de plaatselijke gemeente op het mikronivo dan tot onze kerkverbanden op het dito makro? En zijn we daarom met die makro-toepassingen niet steeds te laat? Want waar beginnen de scheuringen doorgaans? Daar waar tussen de broeders en zusters van hetzelfde huis en in de eigen gemeente het vertrouwen gaat ontbreken en men zich naar elkaar toe afsluit. Dus moeten wij leren op plaatselijk nivo op broederlijke wijze over verschillen van opvatting te spreken. Bijvoorbeeld naar de aanwijzingen die Paulus geeft voor de omgang tussen 'sterken' en 'zwakken'. Dat de 'sterken' de 'zwakken' niet mogen verachten en dat de 'zwakken' de 'sterken' niet mogen veroordelen (Rom. 14:3 en 10). Want van die orde van grootte zijn onze verschillen vaak. Nú komt het nog te vaak voor dat christenen zich voor kerkelijke eenheid met anderen het vuur uit de sloffen lopen, maar in eigen gemeente hun broeders en zusters uit de weg gaan. Eenheid van de kerk moet vooral in de eigen gemeente gerealiseerd worden. Spannen we ons daarvoor in, met offers aan beide zijden, dan geschiedt misschien het wonder dat achteraf gezegd kan worden dat door ons optreden de kerkelijke verdeeldheid niet nog groter geworden is. Natuurlijk sluit ik niet uit dat ook een plaatselijke gemeente door dwaalleer (waartegen in bijna alle brieven van het Nieuwe Testament gewaarschuwd wordt!) uiteengescheurd wordt en het broederlijke gesprek dus niet helpt en vastloopt, maar alles wat ik hier en nu zeg heeft tot vooronderstelling dat we het over het Christusgeheimenis met elkaar eens zijn.

Ik heb het dus over scheuringen als die tussen vrijgemaakt en nederlands gereformeerd. Als op die twee kerkverbanden I Korintiërs 1 wordt toegepast, dan heb ik de neiging om te vragen: Had je dat nu niet eens wat eerder kunnen bedenken en aan de vechten- de gemeentes van de zestiger jaren voor kunnen houden? Want intussen hebben zich eigen tradities en nestgeuren ontwikkeld, wat maakt

dat in gescheiden optrekken berust moet worden.

Open gesprek

14. De moed dus tot open gesprek op het lokale vlak. Maar dat is het nu juist: Wij denken te gauw dat het evangelie tussen ons instaat en dat wij elkaar om 's Heren wil moeten loslaten. Dat doen we dan ook. Dan komen we een eindje verder in de tijd, zijn het probleem waarover het ging eigenlijk al weer vergeten (wat was de veronderstelde wedergeboorte ook al weer?) en constateren dan dat Christus niet tussen ons instaat. En dus moet er dan weer eenheid komen die we vervolgens toch niet meer bereiken. Wie helpt ons toch eens bij de kunst om verschillen op de goede wijze te relativeren, zonder dat we onverschillig worden?! Het is daarom dat ik ooit in ander verband mijn nek heb uitgestoken door voor te stellen met het schriftgezag een paar stapjes achteruit te gaan. Wij laden verschillen veel te gauw op met de laatste ernst.

Voor de wereld zijn wij veel meer één dan wij zelf vermoeden

Meestal overvragen wij de bijbel daarbij schromelijk en zien we aan het gedateerde van vele van zijn uitspraken voorbij. 'De Schrift rechter in alle verschillen', zoals men vroeger wel zei? Deze spreuk is er voor een belangrijk deel de oorzaak van dat er zoveel kerken zijn. Ongedaan te maken is dat niet meer, maar bij een veranderde opstelling zou misschien voor de toekomst veel van dien aard voorkomen kunnen worden.

15. Tegenover mijn hervormd-gereformeerde broeders en zusters met wie ik overigens diep eensgeestes en in Christus verbonden ben, zou ik wel eens kwijt willen dat hun gekat op de Doleantie mij verveelt. De Afscheiding komt er bij hen veel gunstiger af dan de Doleantie, maar is dat terecht? Bij de profeet Amos viel het me ooit op dat hij eigenlijk beide gedachten hanteert, die van de Doleantie en die van de Afscheiding, als ik dat voor een ogenblik zo anachronistisch mag zeggen. De profeet zegt in hfst 9:8: „Zie de ogen des HEREN zijn tegen het zondige koninkrijk en Ik zal het verdelen van de aardbodem. Evenwel zal

Ik het huis Jakobs niet geheel en al verdelen, luidt het woord des HEREN.” Hier zie je dat de profeet in de Geest (de rest van) het huis van Jakob vanonder de zondige organisatie (het juk van Jerobeam) vandaan zou willen halen. Is dat niet in de geest van Abraham Kuiper, die dat met de gemeente onder het synodale juk geprobeerd heeft? Maar in de verzen 9 en 10 gaat het over de uitzifting van de zondaars uit het volk van God. Daar zit meer de afscheidingsgedachte achter. (Wel vaker komt het bij de profeten voor dat het ene heilshandelen van de Here God tot redding van zijn verscheurde en ontredderde volk op verschillende wijzen onder woorden wordt gebracht die op het eerste gezicht niet zo goed met elkaar te rijmen vallen. Zie bijvoorbeeld Jesaja 27:12 en 13 en Micha 5:6 en 7.) Als iemand nu zou willen zeggen dat het bij Amos toch in beide gevallen de Here God zelf is die deze veiligstelling van het ware Israël moet bewerkstelligen en dat Kuiper daar te doenerig aan voorbij is gegaan, dan is mijn antwoord dat het laatste toch meer een eigen werk des Heren is dan het eerste. Voor het eerste kan Hij mensen inschakelen, voor het laatste is zijn Geest de enige uitvoerder. Kuiper en de Gereformeerde Bond zijn het toch hierin met elkaar eens dat zij beiden in de Hervormde kerk de gemeente des Heren zien die nadrukkelijk van de organisatie onderscheiden moet worden. Die mooie overeenstemming zou wel eens wat meer nadruk mogen krijgen.

De Ned. Geref. kerken

16. Wat betreft de Nederlands Gereformeerde kerken waartoe ik behoor, het liefst zie ik die als een soort postillon d'amour tussen de andere, verwante kerken in. Wij trachten de grenzen van de eigen organisatie zo veel mogelijk te relativeren, bezoeken gemakkelijk naast de eigen diensten die van verwante gemeentes, hebben een minimum aan tradities en kunnen daardoor nog wel eens wat experimenteren. Tegelijk is er een goede feeling voor de hoofdzak van het geloof, al liggen wij hier en daar te raap voor dwaalleer – ook wel door gebrek aan theologisch vermogen. Doordat wij klein zijn kunnen wij ons de weelde veroorloven geen macht na te streven, maar de keerzijde hiervan is dat er weinig naar ons geluisterd wordt. Wij werpen geen enkel gewicht in de schaal. Toch heeft dat doorvliegen onder de radar van de publiciteit

ook weer zijn voordelen. We kunnen nog wel eens rustigjes iets uitdokteren zonder op de populistische toer te gaan. Maar als nu iemand tegenwerpt dat dit toch meer een wensbeeld van mij is dan een getrouwe weergave van de werkelijkheid, dan kan ik hem voor wat verschillende van de genoemde punten betreft niet tegenspreken. Verder voel ik persoonlijk niets voor een wording van de kleine oekumene. Wel bezoek ik de bijkomsten van het Gereformeerd Appèl regelmatig, maar dat doe ik om mijn VGK- en CGK-broeders en zusters niet helemaal uit het oog te verliezen. Een goede verhouding met hen gaat mij zeer ter harte. Ook wil ik door mijn aanwezigheid daar de verwante kerken eraan herinneren dat de Nederlands gereformeerden weliswaar een grote ver-

*waren wij één,
dan zou
om de lieve vrede
wil
geen enkele echte
diskussie
meer van de grond
komen*

scheidenheid kennen maar dat ze er niet voor voelen om terwille van een eenheid met anderen uit elkaar gespeeld te worden. Het is overigens terecht dat men ons, verwante kerken, onder de ene noemer van de Kleine Oekumene brengt. Maar het gesprek (bijvoorbeeld in de pers) vind ik eerlijker wanneer wij gescheiden blijven leven dan wanneer wij één zouden zijn. Nu gaat het nog wel eens ergens over, maar waren wij één, dan zou om de lieve vrede wil geen enkele echte discussie meer van de grond komen. En een open gesprek over de vraag: Hoe nu verder? lijkt mij in deze tijd van sekularisatie geen overbodige luxe. Laat elke kerk, laat iedere gemeente daar in eigen kring serieus mee bezig zijn. Voor mij heeft dat prioriteit op het streven naar organisatorische eenheid. Sterker nog, er valt voordeel te puen uit het op zichzelf betreuwenswaardige feit dat we gescheiden zijn. Ik denk daarbij aan het opmerkelijke woord van de Duitse wijsgeer-dichter Schiller: *Wenn ihr im Suchen euch trennt, wird erst die Wahrheit erkannt*. Tenslotte hoop en bid ik dat de kerk waartoe ik behoor geen spelbreekster zal zijn bij het kerkvergaderend werk van onze Verlosser.

De wereld van Oliver Sacks

H. Algra, Den Helder

De van oorsprong Engelse neuroloog Oliver Sacks weet op een populaire manier moeilijke onderwerpen toegankelijk te maken. Zijn boeken zijn inmiddels best-sellers (overigens niet altijd een garantie voor kwaliteit, maar Sacks paart toegankelijkheid aan een redelijke mate van onderbouwing). Zijn boeken ademen een sfeer die maakt ze ook de aandacht verdienen van de 'Opbouw-lezer'.

Sacks studeerde medicijnen en specialiseerde zich vervolgens in de neurologie. Momenteel is hij hoogleraar neurologie aan het Albert Einstein College of Medicine in New York. Wat maakte Sacks beroemd? Misschien wel in de eerste plaats zijn eigenzinnige persoonlijkheid. Sacks gaat zijn eigen gang, zowel in zijn persoonlijke leven (hobby's: wandelen en reizen) als in zijn vak. Hij is geïnteresseerd in mensen, maar laat zich daarbij niet beheersen door een bepaald denkmodel over mensen. Hij probeert door te dringen tot de wijze waarop de zieke mens zelf zijn wereld beleeft. Neurologische stoornissen kunnen dan nog wel een (fysiologische) rol spelen, veel belangrijker is voor hem de vraag hoe de zieke mens (emotioneel) met zijn stoornis omgaat.

Maskeren van een ziekte

Oliver Sacks is neuroloog. Hij schrijft over mensen die op de één of andere manier een 'kortsluiting' op hebben gelopen in hun hersenen. Sacks schrijft echter niet in de eerste plaats over wat er *niet* meer kan; hij wordt vooral geboeid door de mogelijkheden die de mens heeft om die uitval te compenseren. Vaak zal de zieke proberen om zijn beperkingen te 'verstoppen'. Hij *maskeert* (verstopt) zijn ziekte door andere krachten (en ook: andere hersendelen) extra in te zetten. Dat zie je bijvoorbeeld bij mensen die beginnen te *dementeren*. Het maskeren gebeurt soms heel 'geraffineerd'. Een neuroloog moet heel vindingrijk zijn in het opsporen van allerlei uitvalsverschijnselen. Zo noemt Sacks het feit dat mensen met

afasie (een stoornis in het herkennen van de betekenis van woorden; de taal klinkt je als chinees in de oren) soms feilloos in staat zijn om de 'gevoelstoon' in het gesproken woord op te pikken. Het lijkt alsof ze woorden 'verstaan', maar ze begrijpen 'slechts' de context. Wanneer je dezelfde woorden op 'computertoon' spreekt, begrijpen ze er niets meer van.

Afhankelijk worden van je eigen beperkingen

Volgens Sacks leidt een ziekte er soms toe dat mensen als het ware afhankelijk zijn geworden van hun nieuwe manier van waarneming. Een voorbeeld: het schijnt dat als ik een aantal dagen met een bril op zou lopen die de wereld (visueel) op zijn kop zet en als ik die bril vervolgens weer af zet, dat ik dan de wereld juist zonder bril op de kop zie. Soortgelijke verschijnselen zien we bij slechthorende mensen die een gehoorapparaat krijgen. Het wennen aan een gehoorapparaat kost soms veel tijd, omdat men gewend is geraakt aan een verstilde wereld en omdat men andere observatie-mogelijkheden (bijvoorbeeld: gebaren en lippen) is gaan gebruiken. Die voorbeelden van de bril waarmee je alles op de kop ziet en het leren wennen aan een gehoorapparaat zijn *tijdelijke* verschijnselen. Er zijn echter ook mensen die – hoe vreemd het ook klinkt – niet (meer) zonder hun ziekte kunnen. Je stelt je zo in op je ziekte, dat het erg veel moeite kost om weer in het gewone leven terug te keren. Zo beschrijft Sacks het voorbeeld van een blinde man die dankzij een operatie weer kan zien. Hij kan echter al die indrukken van de ziende wereld niet aan. Hij ziet een poes, maar kan het beeld niet vertalen als poes. En vroeger nam hij een trap trede-voor-trede, nu wordt hij overweldigd door een onoverzichtelijk geheel van 15 treden. Hij kan (met zijn op blindheid ingestelde zintuigen) al die verwarrende informatie niet aan, raakt depressief en wordt uiteindelijk weer blind....

In het boek *Ontwaken in verbijstering* (verfilmd als *Awakenings*) beschrijft Sacks de ervaringen van mensen met een mysterieuze slaapziekte. Het lukte – dankzij een nieuw medicijn – om deze

mensen te verlossen uit hun apathie. Toch bleken ze (na de jarenlange afwezigheid van hun bewustzijn) vaak niet meer te kunnen aarden in de sterk veranderde wereld van de jaren '60. Sommigen vroegen aan Sacks om te mogen stoppen met de medicijnen, waarop ze terugzakten in hun 'slapend' bestaan.

Ziekte als krachtbron: mobiliseren van andere mogelijkheden

Houdt Sacks er fatalistische denkbeelden op na? Nee: het accent ligt in zijn boeken niet op de afhankelijkheid van patiënten, maar juist op hun mogelijkheden. Ziekte en handicap kunnen zelfs een krachtbron worden.... Kennelijk hebben we het in ons om op een wonderlijke manier als gevolg van de handicap mogelijkheden aan te boren die we anders niet ontdekt zouden hebben. Zo beschrijft Sacks een kunstschilder die kleurenblind werd. Hij maakt een diepe crisis door, maar daarna leert hij zichzelf aan om in zwart-wit te denken en te schilderen. Hij ontwikkelt een voorliefde voor Dalmatiërs, die witte ('krenten') honden met zwarte stippen. In het boek *'Een antropoloog op Mars'* is een aantal van deze schilderijen afgedrukt. In de boeken van Sacks komen buitengewoon creatieve voorbeelden voor van mensen die zelf tot vondsten kwamen, vaak op basis van hun vroegere vak (zoals een ex-timmerman die zichzelf door middel van een waterpas weer te leert oriënteren in de ruimte). Het mooie is, dat deze oplossing prachtig aansluit bij het levensverhaal: de timmerman vond – op grond van zijn eigen levensgeschiedenis – een oplossing die hem hielp om met zijn handicap om te gaan.

De dirigent die dacht dat zijn vrouw een hoed was

Het titelverhaal van *'De man die zijn vrouw voor een hoed hield'* gaat over een dirigent. In zijn antwoorden was hij vaak heel adequaat, je kon prima gesprekken met hem voeren, vooral over muziek. Toch klopte er iets niet. Sacks: „Gaandeweg kreeg ik in de gaten dat hij mij aankeek met zijn oren.” Zodra hij een stem herkende, wist hij wie het was, maar hij kon geen gezichten meer onthouden. Alleen mensen met heel opvallende uiterlijke kenmerken (bijv. een grote moedervlek op het gezicht) wist hij te plaatsen. Hij gaf een parkeermeter 'een aai over de bol', omdat hij dacht dat het een kind was. Ook voorwerpen kan hij maar moeilijk plaatsen. Een handschoen was 'iets met vijf uitstulpingen'. Het is duidelijk dat het handelen bij zo'n handicap ernstig

verstoord is. Voordat de dirigent zich aan ging kleden legde zijn vrouw de kledingstukken op de goede volgorde neer. Hij had zichzelf aangeleerd om in die volgorde aankleed-liedjes (muziek!; het eigen vak) te zingen: een sokkenliedje, een hemdenliedje enz. Als zijn handelen doorbroken werd, wist hij absoluut niet meer hoe hij verder moest. Hoe wonderlijk zo'n handicap is, bleek uit het feit dat deze dirigent precies wist welke gebouwen hij aan zijn rechterhand passeerde als hij van zijn huis naar de muziekschool liep. Hij kon zich echter absoluut niet herinneren welke huizen hij links passeerde als hij van de muziekschool terug naar huis liep..

Verhalen in vogelvlucht

Bijna alle verhalen van Sacks zijn 'gevalsbeschrijvingen'. Sommige zijn autobiografisch, zoals in *'Een been om op te staan'*, waarin hij zijn eigen ziekteproces na een ernstig ongeluk minitueus

Voortaan schilderde hij in zwart en wit

beschrijft. Het gaat over de lichamelijke en emotionele gevolgen van dat ongeluk. Zijn been leek niet meer bij zijn lichaam te horen. Boeiend is ook het gesprek met Temple Grandin, een zeer intelligente vrouw die hem vertelt over haar autistische beeld (*autisme* is een ernstige contactstoornis die al in de eerste levensjaren duidelijk is; de meeste autisten zijn tevens verstandelijk gehandicapt). In deze bijdrage komen ook religieuze misverstanden naar voren. Zo begreep Temple absoluut niet, wat de tekst 'Ik ben de deur' (Johannes 10) zou kunnen betekenen. In het verhaal komt goed het sociale isolement van autisten naar voren, maar ook hoe ze soms met vallen en opstaan een eigen bestaan op kunnen bouwen (in: *Een antropoloog op Mars*). Ray was een man met het syndroom van *Gilles de la Tourette* (een ziektebeeld dat zich kenmerkt door voortdurende onverwachte bewegingen en uitingen; bijv. obscene taal). Hij bleek een enorme doorzetter, en hij was een beroemd drummer geworden. Toch was hij door zijn ziekte ook een wanhopig mens. Dankzij het medicijn *haldol* kon hij behandeld worden voor zijn tics. Hij kreeg een baan, maar... hij kon niet wennen aan het veel saaier bestaan. Uiteindelijk vindt hij – in overleg met Sacks – een bepaald evenwicht, dankzij een lagere dosering

aan medicijnen (in: *De man die zijn vrouw voor een hoed hield*).

Te gemakkelijk?

Leuk bedacht, maar: onderschat Sacks niet de gevolgen van een bepaalde handicap? Je zult maar dagelijks migraine hebben, niets meer kunnen zien of geen woord meer kunnen begrijpen.... Natuurlijk weet Sacks heel goed dat mensen die getroffen worden door een ziekte die hun mogelijkheden sterk vermindert, door een diep dal gaan (hij heeft het zelf ook aan den lijve moeten ervaren). Hij weet ook, dat lang niet iedereen er in slaagt om vormen te vinden om met de ziekte om te gaan. Pas later lukt het soms om de handicap goed te verwerken en alternatieven te bedenken. Sacks schrijft met veel respect over zijn patiënten; er zit niets neerbuigends of moraliserends in. Hij legt mensen ook niet van tevoren een bepaald etiket op (je bent autist en dus....).

Je bent uniek

Wat vooral sterk in de boeken van Sacks is het oog dat hij heeft voor het unieke van ieder mens. Je proeft met hem als het ware steeds weer de verbazing over de wijze waarop mensen zich staande houden. Het accent ligt ook niet bij wat iemand niet kan, maar de manier waarop hij zijn mogelijkheden gebruikt. Soms zijn mensen immers juist in hun zwakheid sterk.... Onlangs zag ik een TV-programma waarin Sacks optrok met mensen met het *Syndroom van Williams* (een ziektebeeld met neurologische afwijkingen en een zeer gevoelig gehoor, waardoor men soms buitengewoon grote muzikale begaafdheden heeft). De interesse van Sacks voor de persoon achter de handicap was zó voelbaar en tastbaar. Daarom past aandacht voor het werk van Sacks ook in 'Opbouw'. Hij laat op inspirerende wijze zien dat hij oog heeft voor de uniciteit van de mens. Of je gehandicapt bent of niet, je bent waardevol.... Je mag er zijn...

Enkele publikaties van Sacks

- * *Ontwaken in verbijstering (over een mysterieuze slaapziekte)*, 1973/1987
- * *Een been om op te staan (ervaringen van een neuroloog als patiënt)*, 1984
- * *De man die zijn vrouw voor een hoed hield (neurologische studies uit de eigen praktijk van Sacks)*, 1985
- * *Stemmen zien (reis naar de wereld van de dove mens)*, 1989
- * *Migraine (een boek van ruim 400 blz. over deze vorm van hoofdpijn)*, 1995
- * *Een antropoloog op Mars (nieuwe studies vanuit de praktijk van Sacks)*, 1995

Het einde van het hiernamaals?

Johan Klein, Rijswijk

In de jaren zestig pakte men ons het hiernamaals af. Het moest nu maar eens afgelopen wezen met dat gezwimel over een beter leven na de dood, christenen moesten zich bewust worden van hun verantwoordelijkheid voor het hier en nu. Wie nog wat voor zijn ziel wilde, kon op zijn ziel krijgen¹. Godsdienst als troost en geborgenheid werd ontmaskerd als kleinburgerlijke gezapigheid, waarmee christenen hun verantwoordelijkheid voor de samenleving probeerden te ontlopen. Een beter-leven-later was een zoethoudertje, omdat men niet wilde meewerken aan een betere-maatschappij-nú.

Luthers appelboom

Het zotste wat ik op het gebied van bekering-tot-het-hierna-maals heb meegemaakt, was een hervormd predikant die in een verpleeghuis een zaal vol suffige, dementerende rolstoelpatiënten aldus zegende: „Gaaf dan heen in uw diakonale verantwoordelijkheid voor de samenleving!” Je kon aan 's mans gezicht zien dat hij dat een geweldige vondst vond! Vaak werd Luther er bij gehaald. Populair werd zijn uitspraak: „Al zou ik weten dat Christus morgen terugkomt, dan zou ik vandaag nog een appelboom planten.” Alle nadruk werd gelegd op het tweede deel van Luthers opmerking: „dan zou ik vandaag een appelboom planten”. Het eerste deel raakte ver op de achtergrond: „Als Christus morgen terug zou komen....” Ook in orthodoxe kringen overheerste het gevoel dat je je daar maar niet teveel mee moest bezighouden. Met een zekere meewarigheid werd gesproken over het Maranatha-christendom à la Johannes de Heer – alsof die zich niet verantwoordelijk voelde voor de samenleving!² In het beste geval werd de 'wederkomst' als iets vanzelfsprekends beschouwd, een geloofswaarde die je als bijbelgetrouwe christenen niet mocht schrappen, zoals de 'horizontalisten' deden. Maar het was niet iets waarop je geconcentreerd diende te zijn, laat staan dat je er je halsspieren op zou uittrekken.

De hemel als opium

Had men niet een beetje gelijk? In

vroeger tijden had men het graag over de hemel. Wim Hazeu beschrijft in zijn biografie van Gerrit Achterberg de geestelijke ligging van de landadel, de grootgrondbezitters, in Neerlangbroek in de vorige eeuw. Deze landadel hield niet van een strenge, Schriftuurlijke prediking waarin de zondaar tot bekering werd opgeroepen, maar de predikant moest veel preken over 'de heerlijkheid van het hiernamaals', waar ze het nóg beter zouden hebben dan ze het nú al hadden³. Bij de gezeten liberalen waren preken over 'recht en gerechtigheid' (tegenover arme pachtboeren b.v.) niet in trek. De rijke man wilde, rakelings langs Lazarus heen, in de hemel komen.

Van koningin Victoria wordt verteld dat ze eens haar predikant bij zich riep en hem de vraag stelde of ze onmiddellijk na haar overlijden haar zeer geliefde, veel te vroeg gestorven echtgenoot Prins Albert zou weerzien. Ze zou het niet kunnen verdragen, zei ze, wanneer er tussen het moment van haar dood en het weerzien met Albert enkele uren, of zelfs maar enkele minuten, zouden zitten. Een confrontatie met God of Christus als Eerste werd kennelijk als een sta-in-de-weg beschouwd voor het hemelse geluk zoals zij zich dat voorstelde. Met een kleine variant op Marx zou je uit bovenstaande anecdotes kunnen opmaken dat godsdienst de opium van de aristocratie was.

Naar wie keken ze uit?

En de vele armen in de samenleving? Werden zij met de zuurstok van het hiernamaals als zoethoudertje in de mond de eeuwige leegte ingestuurd? Dat hangt ervan af. Het verlangen naar een beter leven na dit leven is algemeen menselijk. Beslissend is niet de vraag 'naar wát keken zij uit?', maar 'naar wie keken zij uit?' Wie meende alleen op grond van zijn armoede straks een beter leven te krijgen, zal bedrogen zijn uitgekomen. Maar de arme die zijn recht en zijn heil bij de Here zocht, vond zichzelf terug in Abrahams schoot.

Dat pleit de liberale dominees die het hiernamaals als zoethoudertje hanteerden, niet vrij. Die mentaliteit wordt overigens weer actueel. VVD-leider Bolkestein, die theologie heeft gestudeerd(!), verweet in een interview socialisten en christen-democraten dat zij dingen die voor het hiernamaals zijn beloofd, naar vóren willen halen en nú reeds probe-

ren te verwezenlijken. Tot aan Christus' terugkomst is de samenleving gebaseerd op eigenbelang en dat mag van Bolkestein zo blijven: keihard tot de jongste dag. Een kameel die niet door het oog van de naald wil.

In de vorige eeuw leefde in Groot-Brittannië een Anglicaanse bisschop die de grootste gezangendichter van het Victoriaanse Engeland wordt genoemd.

Maar zijn bijnaam was: 'de bisschop van de arme lui, van de kleine man'. William Walsham How was een vurig evangelical, die als predikant voordelige benoemingen afwees om te kunnen doen wat hij zag als zijn plicht tegenover de armen. Het belangrijkste deel van zijn leven bracht hij door als bisschop in het industriële noorden, in Wakefield. Een eeuw eerder was Wakefield door een roman van Oliver Goldsmith nog bekend om z'n idyllische landelijkheid.

In How's dagen was daar niets meer van over: de industriële revolutie had er een „morsige, trieste, beroete en beroekte” streek van gemaakt⁴. In een van zijn liederen zingt How over „the saints who from their labours rest, who Thee by faith before the world confessed”. Het woord 'labour' dat hij hier gebruikt, heeft meer betekenissen dan het voor de hand liggende 'werk': het duidt op inspanning, worsteling, levensstrijd. Hij zingt over de heiligen (gelovigen) die in

**... een groot
stadion,
waarin wij
de spelers zijn
en onze gelovige
voorouders op de
publieke tribune
zitten**

de harde strijd van hun bestaan tegenover de wereld Jezus Christus beleden hebben. In het tweede couplet noemt hij Jezus hun „rots, hun vesting en hun sterkte, hun kapitein in de goed-gestreden strijd, hun licht in de sombere duisternis”. Naar Hem keken deze mensen uit en van Hem gaven ze hoog op. In het derde couplet bidt How dat de Heiland ons even dapper wil maken als die vorige generaties en even trouw, opdat wij mét hen de kroon zullen ontvangen. Wij putten moed uit hún overwinning, als we „op hun einde hebben gelet” en weten ons één met hen: wij in de

'struggle', zij in de glorie (couplet 4). In het heetst van de strijd klinkt de laatste bazuin ons al zachtjes in het oor („ste- als on the ear", couplet 5). Als we de gouden zonsongang zien, weten we dat onze rust in het paradijs dichtbij is (couplet 6). Maar nog veel heerlijker is de dag dat de heiligen overwinnend opstaan en de Koning in zijn heerlijkheid verschijnt (couplet 7). Vanachter alle grenzen en van de verste kusten stromen dan de ontelbare scharen de paarden poorten binnen, terwijl ze zingen voor Vader, Zoon en Heilige Geest (couplet 8). Want naar Hem keken ze uit.

Voor alle heiligen (Gez. 299)

Willem Barnard vertaalde dit bemoedigende gezang van How voor het Liedboek voor de kerken (Gezang 299):

*Voor alle heiligen in de heerlijkheid
die U beleden in hun aardse strijd,
zij uw naam lof, Heer Jezus, t' allen tijd!
Hallelujah! Hallelujah!*

*Gij waart hun rots, hun burg en al hun
macht;
Gij, Heer, hun loods en licht in storm en
nacht;
Gij hebt uw pelgrims veilig thuisgebracht.
Hallelujah! Hallelujah!*

*Maak al uw strijders in dit aards gevecht
moedig als hen wier pleit reeds werd
beslecht
tot aan de tijd die Gij hebt toegezegd.
Hallelujah! Hallelujah!*

*Hun is de prijs, de lauwerkrans, de
kroon,
toch zijn wij één, zij zingend voor de
troon,
wij in de wereld, wachtend op Gods
Zoon.
Hallelujah! Hallelujah!*

Met enige fantasie roept dit lied bij ons, moderne mensen, het beeld op van een groot stadion, waarin wij de spelers zijn en onze gelovige voorouders, de geloofsgetuigen van Hebreëën 11, op de publieke tribune zitten. Zij kijken toe hoe wij de wedstrijd spelen en vuren ons aan met de kreet: 'Zie op Jezus, de aanvoerder van ons team!' (Hebr. 12:1,2). Zelf hebben zij vroeger de wedstrijd gespeeld, en toen ze met de dood in hun schoenen afgepeigerd de kleedkamer wilden opzoeken, kwam de Aanvoerder, tegelijk de Trainer van hun team, hen al met de beker tegemoet en met prachtige kleren aan mochten ze om Hem heen zitten op de eretribune. Maar het grote moment komt als de Aanvoerder van de tribune afdaalt en het speelveld opwandelt. Het vijandelijke team vlucht dan alle kanten uit, terwijl de spelers van Zijn team op Hem afholten:

*Daar is de Koning als een jonge held!
Hem komen allen tegemoet gesneld
van vreugde stralend, scharen ongeteld.*

*Van alle einders, van de verste kust
zullen zij vinden vrede, feest en rust,
U lovend, Vader, Zoon, Heilige Geest!
Hallelujah! Hallelujah!*

Afgescheidenen

De verwachting van het komende Koninkrijk is geen zoethoudertje, maar een erfenis die ons in staat stelt het tegenwoordige leven te relativiseren en in het verruimende perspectief van de eeuwigheid te zien! En goede keuzes te maken. Onze afgescheiden voorouders hadden veel te verduren: vervolging en achteruitzetting, inkwartiering van soldaten, gevangenschap en armoede; soms emigratie naar een werelddeel waar elk lapje grond voor het eerst moest worden ontgonnen. Ze

**we zijn met z'n
allen in een soort
relatie-kramp
terechtgekomen,
omdat de
belangrijkste
relatie-lijn (Jezus
Christus uit de
hemel verwachten),
te dun is geworden**

hadden voor *dit* leven maar weinig te verwachten, maar ze verdroegen alles met het oog op de terugkomst van hun Heer¹.

Zoals Paulus, die ook weinig comfort in *dit* leven kende, aan de Romeinen schreef: „Zal God, die zelfs zijn eigen Zoon niet gespaard heeft, maar voor ons allen heeft overgegeven, ons met Hem ook niet *alle* dingen schenken? Wij zijn mede-erfgenamen van Christus: indien wij delen in zijn lijden, is dat om ook te delen in zijn verheerlijking" (Rom. 8:32,17). Ook rijken en notabelen, zoals Maurits en Suze van Hall, hebben veel verdragen en met het oog op het komende Koninkrijk de zijde van de arme en onaanzienlijke afgescheidenen gekozen². Zouden al deze mensen het hebben volgehouden, indien ze de belijdenis van de berooide Job (19:25) niet tot de hunne hadden gemaakt: „Maar ik weet: mijn Losser leeft! En tenslotte zal Hij op het stof optreden! Al is mijn huid nog zo ernstig geschonden, uit mijn vlees zal ik God aanschouwen, mij ten goede. Mijn eigen ogen zullen Hem zien en niet een vreemde. Mijn nieren binnenin mij smachten van verlangen!"

Élan verloren

De profeten van de jaren zestig hebben hun doel niet bereikt. Wie dertig jaar later om zich heen kijkt, moet vaststellen dat het christenen niet is gelukt om door hun inspanningen de aarde meer op het Koninkrijk Gods te laten lijken. Ze lijkt er eerder minder op dan ooit. De zorg van mensen voor elkaar is de laatste decennia eerder af- dan toegenomen; individualisme heeft de mensen in haar greep gekregen. Zelfs in de kerk kijken we liever langs stille armoede en eenzaamheid heen. Maar de profeten van de jaren zestig hebben wel iets anders bereikt: dat christenen, van vrijzinnig tot orthodox bijbelgetrouw, niet meer geconcentreerd zijn op de terugkomst van hun Heer. Men heeft zich inderdaad op het hiernúmaals gericht: niet om de wereld te verbeteren (zoals die profeten te goeder trouw hadden gewild), maar om naar hartelust van die wereld te genieten en zich in haar schatten te begraven.

En daarmee hebben de christenen hun élan verloren. Het élan om Gods Koninkrijk te zoeken en het evangelie uit te dragen. De laatste decennia hebben duidelijk gemaakt dat concentratie op het hier-en-nu christenen niet ijveriger maakt, maar geestelijker luiert.

Het accent op het hiernúmaals heeft nog iets anders met zich meegebracht: we zijn torenhoge eisen gaan stellen aan *dit* leven, aan menselijke relaties, vriendschappen, huwelijken en aan de gemeente, zonder dat we zelf in staat zijn aan die eisen te voldoen. En daarmee zijn we met z'n allen in een soort relatie-kramp terechtgekomen, omdat de belangrijkste relatie-lijn (Jezus Christus uit de hemel verwachten) te vaag en te dun is geworden.

Er is voor gereformeerde christenen dan ook geen enkele reden om een beetje meewarig neer te kijken op de christenen van de Maranatha-beweging. Volgende keer gaan we in de leer bij Johannes de Heer. Onder het motto: *Maranatha! en het maken van de juiste keuzes.*

Noten

1. Deze uitdrukking is, in ander verband gebezigd, van ds. H. de Jong.
2. Domus Elsan: Johannes de Heer, Evangelist in het licht van de wederkomst, blz. 32/33.
3. Wim Hazew: Gerrit Achterberg, blz. 36/37.
4. W. Barnard in: Een Compendium van achtergrondinformatie bij de 491 gezangen uit het Liedboek voor de kerken, blz. 694.
5. H. Algra: Het wonder van de negentiende eeuw.
6. Gera Kraan-van den Burg: Brandende harten.

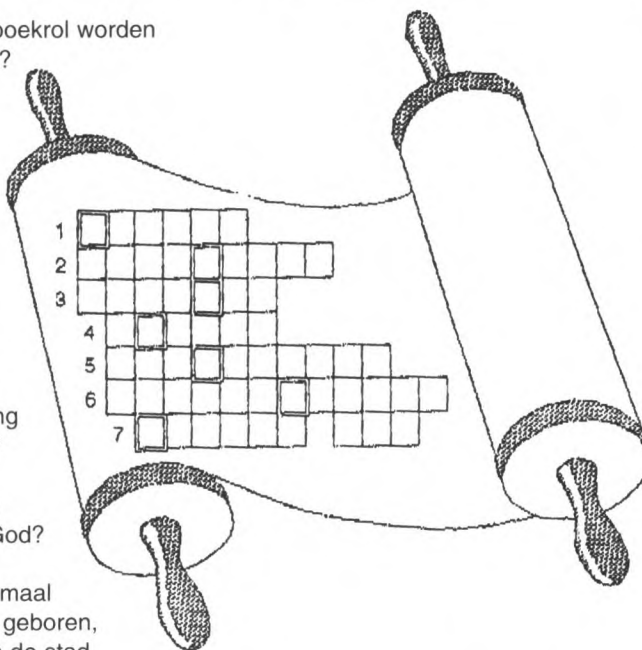

Voor de kinderen

Als wij iets willen lezen pakken we een boek. Die kun je overal vinden. Ook het volk Israël had 'boeken', alleen waren er maar een paar mensen die konden lezen of schrijven. Deze schrijvers schreven op een lang vel papier die aan beide kanten was vastgezet met bijv. een stuk hout en na het lezen of schrijven werd opgerold naar het midden. Als papier werd de bast van de beukenboom of Egyptische papyrusriet gebruikt. Van dit riet werden dunne stengels aan elkaar geplakt en daarna geperst. Helemaal glad werd het papier natuurlijk nooit. Deze boekrollen werden eerst voornamelijk gebruikt in de tempel om de wetten Gods op te schrijven en voorgelezen om het volk te herinneren aan Gods wil. Zo werd het volk steeds verteld hoe ze moesten leven. Net zoals wij elke zondag in de kerk de Tien Geboden horen om ons te herinneren hoe wij moeten leven. In het boek Jeremia 36 staat ook een verhaal dat God opdracht geeft om een boekrol te maken om het volk te vertellen dat ze zondigen en te waarschuwen dat ze anders moesten leven. Maar was de koning er zo blij mee? Als je de puzzel opgelost hebt kun je in de dubbelomlijnde vakjes lezen wat de koning en het volk moesten doen.

1. Wie kreeg van Jeremia de opdracht om op te schrijven wat Jeremia zei? Jer. 36:4
2. Op welke dag moest de boekrol worden voorgelezen in de tempel? Jer. 36:6
3. Wie was er koning van Juda in die tijd? Jer. 36:9
4. Wie las de koning en de vorsten de boekrol voor? Jer. 36:21
5. Wat stond er voor de koning waar hij de stukken rol ingooide? Jer. 36:22 en 23
6. Waarmee sneed de koning de stukken van de rol af? Jer. 36:23
7. Wat maakten Jeremia en Baruch in opdracht van God? Jer. 36:24

De oplossing van de vorige maal was: U is heden de Heiland geboren, namelijk Christus de Here in de stad van David.

G. Wijkhuizen-van Vuuren

Vermoei de mensen niet met dat gezeur. Het gaat er in de preek om wat God heeft gedacht en geopenbaard. De spreker moet niet zichzelf verkondigen. En zelfs wanneer de mensen in de kerk soms maar weinig reageren, zal hij/zij moeten beseffen dat de uiteindelijke kritiek niet van de gemeente, maar van Hogerhand komt. Wat een ellende, wanneer de gemeente de preken pruimt, maar God t.z.t. vertelt: „Ik had allang genoeg van jouw gebazel!” Ik hoop voor de komende zondag dat alle predikers geladen zijn als een nieuwe accu. Ik hoop op hemels vuurwerk en geestelijke kracht. Geen plaats voor vrijblijvendheid! Geen geleuter op de kansel! Het Woord, niets minder, niets meer!

Dit artikel werd door ds. Bram Krol gepubliceerd in het 'GEREFORMEERD KERKBLAD' (voor de provincies Drenthe, Flevoland en Overijssel) – eindredacteur drs. A. Hekman –. Wij hebben aan de indringende opmerkingen van collega Krol niets toe te voegen. God schenke ons zijn Heilige Geest zowel op als onder de kansel!

Enschede, O. Mooiweer

Kerknieuws

Beroepen/Intrede/Afscheid

Beroepen: te Rotterdam-Overschie: ds E.A.W. Mouissie, wonende te Hoogland

Bedankt: voor Wormer: ds J.J. van Es te Urk

Overig nieuws

Ds R. Brands overleden

In Middelburg is ds R. Brands op 51-jarige leeftijd plotseling overleden. Ds Brands werd op 1 december 1945 geboren en diende de kerk van Den Helder van 1 oktober 1976 tot 1 januari 1985. Toen werd hem in verband met zijn gezondheid emeritaat verleend. Ds Brands koos vervolgens Middelburg als zijn woonplaats. Hij diende de kerken nog met regelmaat door één maal per zondag het Woord te bedienen.

Ds Smouter naar India

Van 25 januari t/m 14 februari zal ds W. Smouter van Breukelen, samen met ds A.S. van der Lugt (vrijgemaakt evangelisatie-predikant te Rotterdam) les gaan geven aan het Seminarie dat

Persschouw

De preek

„En toen dacht ik, zou het niet zo kunnen zijn, dat...?” Het was de derde keer in een preekje van een kwartier dat ik die uitdrukking hoorde. Ik luisterde in de auto naar een kerkdienst. Maar ik ben niet zo geïnteresseerd in de privé-opvattingen van een spreker. Dat is goed voor de babbel onder de koffie. Vanaf de kansel wil ik het Woord horen, geen koffiepraat. De preek is er niet om mensen enige tijd te vermaken. Het is geen praatje voor het jubileum van de dorpsvereniging. Het is ook geen lezing die bedoelt de toehoorders enkele aardige

gedachten aan te reiken of een aanvulling van hun kennis te verzorgen. De preek is een uitgestoken hand van God, om mensen tot zich te trekken, om zondaars tot bekering te brengen en de moedeloze moed te geven. „Daarom verklaar ik u op heden, dat ik rein ben van aller bloed, want ik heb niet nagelaten u al de raad Gods te verkondigen” (Handelingen 20:26,27). De apostel Paulus wist wat hij moest doen. Hij kende zijn opdracht. Hij besepte dat er in het geheel niets vrijblijvends zit in de verkondiging van het Woord. Preken is spannend en ingrijpend, een levensreddend werk! Er is geen tijd en geen ruimte voor gebabbel. Het gaat om leven of dood! „Ik had zo gedacht...” Weg ermee.

verbonden is aan het werk van ds Sukrit Roy in Calcutta, India. Ruim tien jaar geleden begon ds Roy samen met zijn Koreaanse vrouw met zendingswerk in zijn geboortestreek. Hij werkt daar onder Bengaals sprekende Hindoes. In de loop van die tien jaar werden door Gods genade 53 gemeenten gesticht.

Dat betekende enerzijds een grote zegen, anderzijds een grote zorg omdat er een groot gebrek aan kader is. Daarom is het Seminarie, waar de lessen in het Bengaals worden gegeven, zo belangrijk. Docenten zijn, naast ds Roy, onder meer afkomstig uit Korea en uit andere kerken in de omgeving.

Sinds een aantal jaren gaan jaarlijks twee predikanten, uitgezonden door de Stichting EvTA, naar dit Seminarie om er drie weken les te geven. Uit onze kerken zijn ds J. Mudde, ds F. Gerkema en ds D. Lagewaard er geweest. Ds Smouter gaat dus samen met ds Van der Lugt; deze werkt in Rotterdam met name onder mensen van Hindoeestaanse afkomst en spreekt zowel Urdu als Hindi, de officiële taal van India. Beide predikanten hopen in drie weken dagelijks les te

geven onder meer over de brief aan de Efeziërs, missiologie en homiletiek.

Wijziging aanvangstijden Gorinchem

De kerkdiensten van de Nederlands Gereformeerde Kerk in Gorinchem zullen vanaf februari 1997 in de even maanden om half tien beginnen. Voorheen was dat tien uur.

Onder andere(n)

Info-middag TU Apeldoorn

De Theologische Universiteit van de Christelijke Gereformeerde Kerken, in Apeldoorn gevestigd, nodigt allen, die toekomstplannen in de richting van de theologie hebben, uit om de georganiseerde info-middag te bezoeken. Er bestaat dan gelegenheid zich precies op de hoogte te stellen van het principiële uitgangspunt van de opleiding, de studentenactiviteiten, de mogelijkheden van kamerhuur, etc. Alle mogelijke vragen kunnen worden gesteld. De info-middag staat gepland op DV

vrijdag 24 januari, aanvang 14.30 uur. De hoogleraren en de docent-voorzijning (Grieks en Latijn) zijn aanwezig en drs A. Baars zal een mini-college geven om 'een blik in de keuken' te bieden. Belangstellenden kunnen zich van tevoren melden, schriftelijk of telefonisch. Adres: Wilhelminapark 4, 7316 BT Apeldoorn. Telefoon: 055 5213156.

Installatie dr H.J. Selderhuis

De installatie van dr H.J. Selderhuis tot hoogleraar kerkgeschiedenis en kerkrecht aan de Theologische Universiteit van de Christelijke Gereformeerde Kerken zal plaatsvinden in een bevestigingsdienst die DV op woensdag 22 januari zal worden gehouden. De aanvangstijd is 19.30 uur, de dienst wordt gehouden in de Barnabaskerk, Canadalaan 25 te Apeldoorn. Ds J. Plantinga, president-curator van de TU, zal voorgaan. Prof.dr H.J. Selderhuis is voornemens op donderdag 23 januari om 14.30 uur in de Barnabaskerk te inaugureren met het uitspreken van de oratie 'Calvin als asielzoeker'. Na afloop wordt een receptie gehouden in de aula van de TU, Wilhelminapark 4 te Apeldoorn.

*Leer ons zó onze dagen tellen
dat wij een wijs hart bekomen.*

Op oudejaarsdag heeft de Heere tot Zich genomen onze lieve vriendin en 'tante'

MIEN BAKHUIZEN-ALBERTS

Haar vriendschap en trouwe zorg zijn voor ons onvergetelijk. Wij bidden 'oom' Henk en de kinderen de nabijheid van God toe.

Doom: Fred en Margré de Rooy-Kooy

Den Dolder: Joop en Marguerite
Frédérique

De Bilt: Hanne en Marianne
Rik
Frederik en Miriam
Davitha
Joas

... een vrouw die de Here vreest is te prijzen. Spr. 31:30

Op 31 december jl. overleed plotseling zr.

H.W. BAKHUIZEN-ALBERTS

Met dankbaarheid gedenkt de kerkeraad van de Ned. Geref. Kerk te Doorn de toewijding waarmee zij gedurende vele jaren de gemeente als scriba heeft gediend.

Namens de raad:
R.R. Ganzevoort, preses
C.C. Berger-v. Esch, scriba

Op 31 december 1996 is te Doorn overleden onze zuster

HENDRICA WILHELMINA BAKHUIZEN-ALBERTS

Zij was vanaf de oprichting bestuurslid en later erelid van de Stichting Reformatorische Bijbelschool te Zeist, waarvan thans uitgaat De Wittenberg, Christelijke Hogeschool en Toerustingscentrum.

De trouw en volharding waarmee zij haar gaven heeft ingezet ten behoeve van onze stichting gedenken wij met dankbaarheid.

Namens Bestuur en Staf
Prof.dr. C. van der Leun, voorzitter
Drs. B. Terlouw, directeur

Wij, kerkeraad en gemeente van de Nederlands Gereformeerde Kerk te Alphen aan den Rijn, geven met ontroering kennis van het overlijden van

ATTIE VAN VOORVELD-HELDER

die, 49 jaar oud slechts, door de Here op de avond voor Kerstfeest uit ons midden is weggenomen.

Toen we de ochtend daarna samen stilstonden bij haar sterven hebben we Openbaring 21 in gedachten genomen, waar we bepaald werden bij de toch beperkte macht van de dood. Want alle dingen worden nieuw en dat is getrouw en waarachtig, zo is ons voorgelopen.

We bidden dat haar man Zeger, de kinderen, de wederzijdse ouders en allen die om hen heen staan de troost mogen ontvangen waarvoor we samen zo intens gebeden hebben.

Voor de kerkeraad en gemeente:
A. Hartkamp, praeses
mevr. J. Boer, scriba

*Brich an, o schönes Morgenlicht,
und lass den Himmel tagen!
Du Hirtenvolk, erschrecke nicht,
weil dir die Engel sagen:
dass dieses schwache Knäbelein
soll unser Trost und Freude sein,
dazu den Satan zwingen
und letztlich Frieden bringen.*

Uit: Weihnachtskantate II, J.S. Bach

Dit lied zou het thema zijn geweest voor de preek van Roel op zondag 29 december.

Nadat we 3 maanden geleden afscheid moesten nemen van zijn innig geliefde vrouw Hilke, hebben wij dat nu moeten doen van onze zoon, onze broer, onze zwager, onze oom,

ROEL BRANDS, Verbi Divini Minister

* Gameren, 1 december 1945 † Middelburg, 23 december 1996

Middelburg: A. v.d. Kouwe

Vlissingen: Mien Huisman-Brands
Freek Huisman

Utrecht: Tijs
Hengelo: Roel

Bergentheim: Betty Brands

Wijk bij Duurstede: Alide Sannen-Brands
Henk Sannen
Carolien
Marjolein

Wijk bij Duurstede: Hendrien Brands
Paul Ekelschot
Koen
Floor

Op maandag 30 december 1996 is in een dienst van Woord en Gebed afscheid genomen van Roel, waarna de teraardebestelling heeft plaatsgevonden op de algemene begraafplaats aan de Westelijke Oude Havendijk te Middelburg.

Correspondentieadres:
Van Karnebeekstraat 33, 4384 HP Vlissingen

*Gij legt uw hand op mij, Gij zijt
zo dichtbij met uw majesteit,
zo ver en zo met mij verbonden:
hoe kan ik uw geheim doorgronden?*

Psalm 139:3 (berijmd)

Drie maanden na het overlijden van zijn vrouw Hilke heeft de Here uit het midden van de gemeente tot zich geroepen

Ds ROEL BRANDS dienaar van Jezus Christus

We gedenken in dankbaarheid zijn dienst en verkondiging in onze gemeente. Zijn geloof en levensmoed – die hij ondanks al het verdriet in zijn leven behield – hebben diepe indruk op ons gemaakt. We mogen erop vertrouwen dat Roel en Hilke nu bij onze Hemelse Vader zijn.

We bidden om troost voor mevrouw A. v.d. Kouwe, Mien en Freek en de andere familieleden.

De Nederlands Gereformeerde Kerk van Middelburg:

Dhr. en mevr. Blijdorp
Koos en Diny Bouterse
Carla, Sandra en Paula
Ab en Joke Budding
Marco Budding
Mevr. R. van Doornik-Westra
Klaas en Jannie de Graaf
Naut Jeras en Cor Ramondt
Hans en Martine Krabbendam
Janneke en Jaap
Susan de Kraker
Cees en Lies Labeur
Huib
Rinus de Lange
Evert en Gerda van der Linde
Karin Riemens
Wim en Adri Riemens
Koen en Mirjam van der Veen
Mevr. C.W.J. Versteeg
Arno en Janke van Winkel
Bas
Daniël
Bert en Janke van Woerkom

December 1996

*„Mijn ziel, Heer, is U zeer nabij,
Door uw hand word ik vastgehouden”*

Uit: Psalm 63:3, berijmd

Geschokt namen kerkenraad en gemeente van de Nederlands Gereformeerde Kerk van Den Helder kennis van het plotseling overlijden van

Ds. ROEL BRANDS

We denken terug aan de tijd dat Ds. Brands predikant was in onze gemeente (1976-1984).

Hij heeft hier zijn werk, als gevolg van ziekte, niet af kunnen maken. We weten dat hij, juist in die tijd van ziekte, des te meer zijn afhankelijkheid van onze Hemelse Vader beseft. Op die manier is hij ons ook voorgegaan. Ook na het overlijden van zijn vrouw Hilke, nog maar enkele maanden geleden, heeft Roel op indrukwekkende wijze van dat geloof getuigd.

Op eerste kerstdag hebben we in onze gemeente psalm 63 gezongen; de psalm waar Ds. Brands zo vaak kracht uit putte.

Kerkenraad en gemeente van de
Nederlands Gereformeerde kerk van
Den Helder

*Waarlijk, mijn ziel keert zich stil tot God,
van Hem is mijn heil.*

Ps. 62:2

Onverwacht werd door de Here uit dit leven weggenomen onze TSB-studiegenoot en collega

ROEL BRANDS

We gedenken in hem een trouwe collega, die het liefst op de achtergrond bleef. Zijn doorzettingsvermogen, in de moeilijke jaren na zijn ziekte, en na het sterven van Hilke, een paar maanden geleden, heeft bij ons diep respect afgedwongen.

Wim en Heleen Borgdorff
Jan en Marianne Bouma
Piet en Anja Busstra
Ad en Connie van der Dussen
Han en Leny Horsman
Johan de Jonge
Albert en Minke van Leeuwen
Kor en Anna Muller
Johan en Saphia Schaeffer
Bob en Geertje Wielenga

Met verslagenheid heeft de Raad van Toezicht en Advies van de Theologische Studiebegeleiding in de Ned. Geref. Kerken kennis genomen van het plotseling overlijden van

Ds ROEL BRANDS

Sinds korte tijd maakte hij, namens de kerken in het zuiden van Nederland, deel uit van de Raad.
We gedenken hem in dankbaarheid.

Namens de Raad,
J. Bouma, voorz.
G. Alkema, secr.

Onverwacht is thuisgehaald

HENK VOSSLAMBER

17 maart 1941

23 december 1996

Wij verwachten een nieuwe hemel en een nieuwe aarde.

Janny Vosslamber-Vogelaar
Giny
Luuk
Anja
Hetty

Reijmerinkstraat 40, 3815 MJ Amersfoort

De begrafenis heeft op vrijdag 27 december plaatsgevonden.